

Suplimentul DE CULTURĂ

Nr. 23 (97) • 7-13 octombrie 2006 • Supliment săptămânal gratuit realizat de EDITURA POLIROM și „GAZETA DE SUD” • Apare sîmbăta • e-mail: supliment@polirom.ro

Urmanov: „N-am fost niciodată unul de-al lor“

Citiți un interviu de Elena Vlădăreanu

PAGINILE
8-9

Veșnicia s-a născut la Vaslui

PAGINA
14

Iulia Blaga despre filmul lui Corneliu Porumboiu

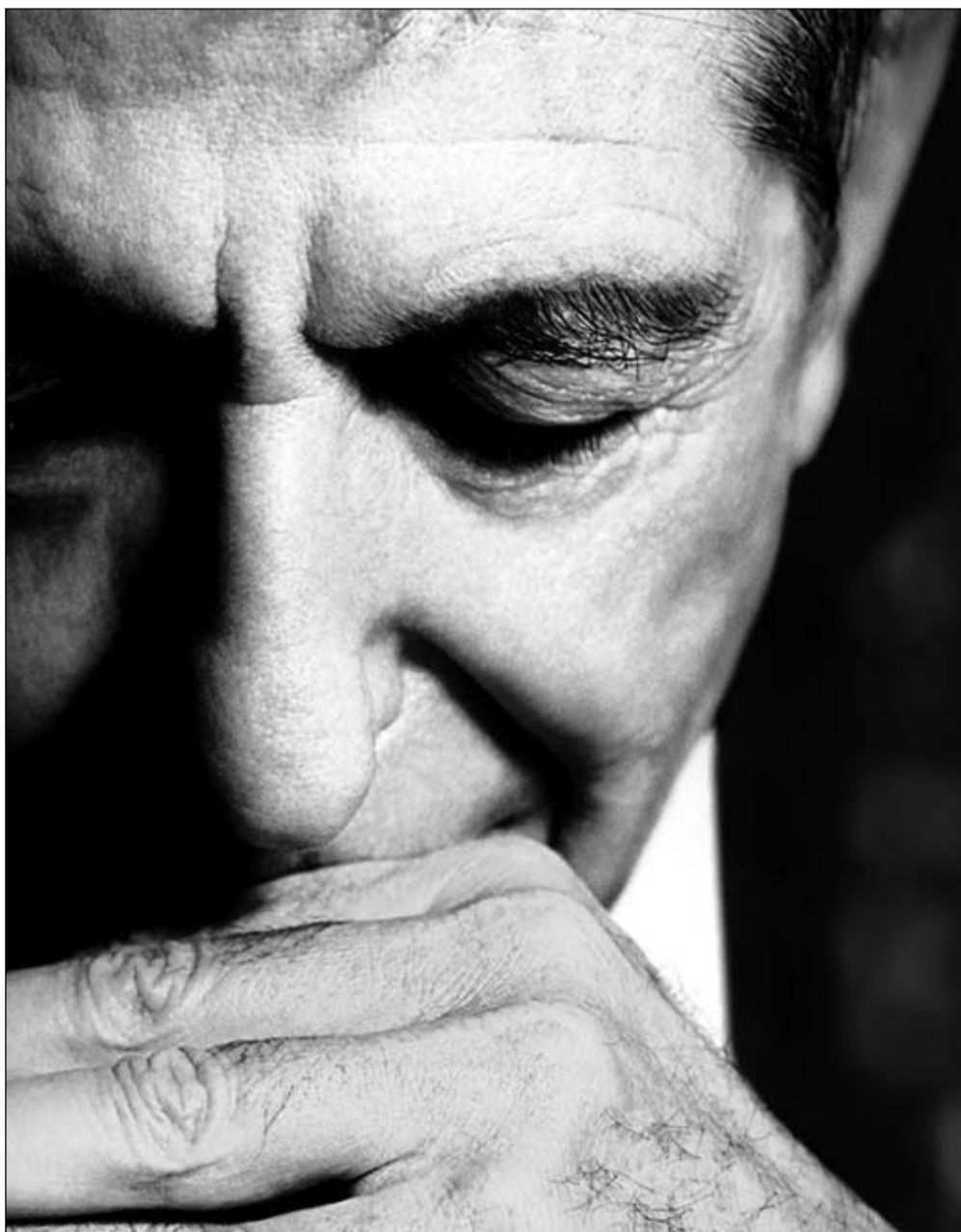
POVEȘTI DE ADORMIT PĂRINȚII:

Diana Soare despre personajul Habarnam: „Cînd cobîlții ceva, atunci se fac «bîlți»“, pag. 4

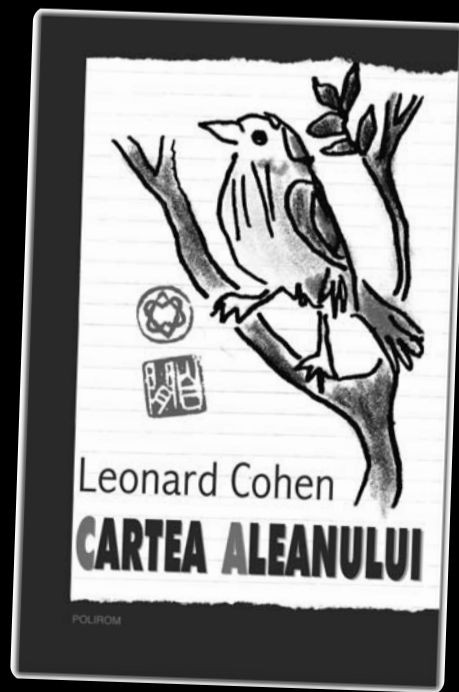
CRONICĂ DE CARTE:

Luminița Marcu despre *Fructul interzis* de Nedjma: „Romanul erotic al unei femei din lumea arabă“, pag. 6-7

LEONARD COHEN Dionysos la bătrînețe

„Suplimentul de cultură“ publică, în premieră, cîteva dintre poemele cuprinse în cel mai recent volum al lui Leonard Cohen, *Cartea aleanului*, în traducerea lui Șerban Foartă și a Cristinei Chevereșan. Cartea este în curs de apariție la Editura Polirom. Postfața este semnată de Mircea Mihăieș, autorul eseului *Viața, patimile și cîntecele lui Leonard Cohen*.

PAGINILE **10-12**

EDIȚIA DE OLTENIA

Zile și nopți de canon (literar) la Craiova

Facultatea de Litere a Universității din Craiova a organizat, în perioada 29-30 septembrie, **Congresul anual al Asociației de Literatură Generală și Comparată din România (ALGCR)**.

PAGINILE **2-3**

PIUNEZE

Visul unei nopți de toamnă

Nemaivînd nici o răspundere, am adormit, visînd-o pe Elena Udrea, deși știam că e un vis fără nici o susținere materială. Visam că-i fac curte, îngrozit de posibilitatea c-o să accepte.

PAGINA **2**

S-a citit. Acum se aude!
Detalii în Pagina 2

Internet:
www.supliment.polirom.ro

Cezar AVRAMESCU

PIUNEZE

Visul unei nopți de toamnă

De la un timp încoace am un somn foarte agitat. Probabil pentru că privesc seara la televizor programele autohtone. Deși, sincer vorbind, pe multe dintre canalele noastre înfilmești vietăți mai interesante și mai variate decât pe Animal Planet. Într-un timp reușeam să adorm imediat, citind câteva pagini din *Revoluție și reformă*, ediția în limba calmică. Se știe că poveștile adorm copiii (și pe cei ajunși în mîntea lor; în acest ultim caz, cel mai repede adoarme cel ce citea povestea). Dar cum povestea lui Iliescu o știu pe dinafară, nu mai are nici un efect somnifer. (Dacă aș ști-o și pe dinăuntru... deși cred că o cam știm mai mulți.)

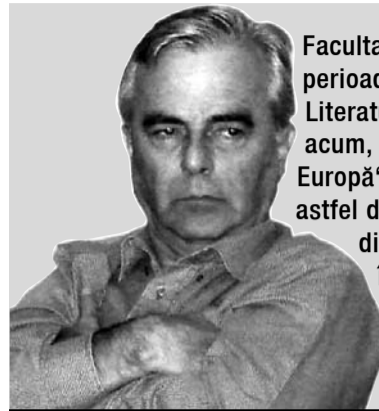
Noaptea asta am avut un somn agitat. Cred că am privit prea mult la televizor și m-a indignat că diavolul n-a ascultat de îndemnul cuviosului Pimen să plece de pe stadionul Ghencea. În plus, m-a impresionat soarta cetățeanului căruia i s-a pus cite o picătură de lipici pe pantofi și a rămas atîrnat de tavan, cu capul în jos. Am visat că, prin acest procedeu, politicienii noștri erau atîrnați de tavan; poziția aceasta cu capul în jos explică parțial inteligența comportamentului multora dintre ei. Cînd unul încerca să ridice capul, cei din jur îl obligau să revină la poziția colectivă. Unul dintre ei, Oprișan parcă-l chema, risca să cadă în cap, din cauza greutății mari determinate de conținutul buzunarelor. Cel de lîngă el îi strigă: „Apucă-te de mine”. Și Oprișan se apucă de mustața lui, ceea ce m-a făcut să mă trezesc îngrozit. Cînd am readormit, unii dintre politicienii erau cu picioarele pe pămînt, fiindcă fie se descăltaseră, fie tencuiala tavanului n-a rezistat greutății dosarelor care le-au fost puse-n cîrcă. Bănescu și Olteanu erau de mult cu picioarele pe pămînt pentru că și ei pusese picăturile. Doar că, avînd lipici pe mîini și punîndu-și mîinile în cap, au rămas strîns uniți în zona craniană. Traian strigă: „Căline, dă-mi o mînă de ajutor”. Și Călin i-a dat. Iar Călin și Traian au rămas uniți nu numai sufletește, ci și prin intermediul membrelor superioare. Pînă la urmă, Olteanu și Traian au reușit să se dezlipească, cu sacrificii capilare extreme, însoțite de strigăte de durere. Care m-au trezit din nou.

Era prea devreme și voiam să mai dorm puțin; așa că am luat un somnifer de Valea Călugărească, aplicînd principiul enunțat tot la televizor, conform căruia consumul moderat de alcool dăunează grav sănătății. După care am avut un vis cu adevărat magnific. Se făcea că toți politicienii mari ai noștri (există oare și din ăștia?) s-au uns în palme cu lipici și s-au prins într-o horă. Vadim lîngă Markó, Traian lîngă Călin, Mitrea lîngă Adrian, Constantinescu lîngă el însuși, Funar lîngă Frunda etc. În mijlocul horei, strîns îmbrățișați, dansau Macovei și Voiculescu, cu o tandrețe ce amintea de Otilia și Felix. Un ziarist l-a întrebat pe Vanghelie dacă știe ce horă se cîntă. „Avînd în vedere că este reprezentat tot spectrul politic, cred că este vorba de «hora striccato» de Dinicu Golescu”, a răspuns prompt cel întreat.

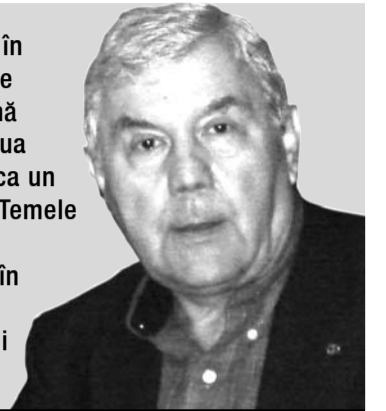
Mai tîrziu s-a prins în horă și „frère Jacques” cu cîțiva șefi de state africane, care dictează în limba franceză. De departe se auzeau chiuiturile președintelui Libanului: „Foaie verde iasomie/ bine-i în francofonie”. Iar de la București veni replica: „Îmi asum răspunderea”.

Nemaivînd nici o răspundere, am adormit, visînd-o pe Elena Udrea, deși știam că e un vis fără nici o susținere materială. Visam că-i fac curte, îngrozit de posibilitatea c-o să accepte. Ce m-aș fi făcut atunci?

Zile și nopți de canon

Facultatea de Litere a Universității din Craiova a organizat, în perioada 29-30 septembrie, Congresul anual al Asociației de Literatură Generală și Comparată din România (ALGCR). Pînă acum, gazda unor asemenea congrese fusese Colegiul „Noua Europă”, dar și Clujul sau Brașovul. Anul viitor este posibil ca un astfel de congres să aibă loc la Sibiu sau, eventual, la Iași. Temele din acest an au încercat să „problematizeze” ceea ce îndeobște se prezintă drept „Standarde de evaluare în științele umane și în critica literară”, precum și – intens dezbătută în ultimii ani, în condițiile mutației de paradigmă critică – „Problema canonului”.

Profesorii Alexandru Călinescu și Mihai Zamfir, doi dintre participanții la Congresul anual al ALGCR

Nicolae Coande

La congres au participat nume importante ale mediului universitar și academic din România, dar și tineri teoreticieni literari preocupați de temele dezbătute: Paul Cornea, președintele ALGCR, acad. Solomon Marcus, Cristiana Teodorescu, decan al Facultății de Litere a universității craiovene, Al. Călinescu, Corin Braga, Sandra Cordoș, Mihai Zamfir, Marina Cap-Bun, Mihaela Angheliescu-Irimia, Romanița Constantinescu, Sorina Sorescu, Gabriel Coșoveanu, Liviu Papadima, Adriana Babeți, Cornel Ungureanu, Dumitru Chioaru, Constantin M. Popa, Mihai Ene, Luminița Corneanu, Marin Beșteliu, Lelia Trocan, Marian Victor Buciu, Ioan Lascu, Luminița Medeșan, Oana Murăruș, Emil Sîrbulescu, Eduard Mossang. Toți cei prezenți au susținut comunicări aplicate în cele două zile în care ideile s-au încrucișat în spațiul complexului „Flora” din capitala Olteniei.

Au lipsit, mai mult sau mai puțin motivat, gruparea ardeleană a ALGCR: Caius Dobrescu, Andrei Bodiu, Al. Mușina, Virgil Podoabă, Romulus Bucur, dar și profesorul Mircea Martin, recent demisionat din fruntea revistei „Cuvântul”, sau Carmen Mușat, redactorul-șef al „Observatorului cultural”.

În prima zi, congresul a fost deschis prin cuvîntul de întîmpinare al președintelui Asociației, Paul Cornea, și al organizatoru-

lui actualei ediții, Gabriel Coșoveanu.

Primul care a discutat problema standardelor de evaluare în cercetarea literară (academică) a fost tot Paul Cornea, care a trasat câteva axe de discuție: istoria problemei considerării științelor naturii și a științelor umaniste cu măsuri diferite în ceea ce privește atît esența acestora, cît mai ales rezultatele, produsele care derivă din cercetarea în cadrul disciplinelor care le compun. Replica pleca de la și se îndrepta împotriva unor afirmații ale lui Solomon Marcus dintr-un amplu interviu recent din „România literară”.

Venit de la Cluj, dar și din Argentina, unde în urmă cu câteva luni îl vizitase, împreună cu Ruxandra Cesereanu, pe Ernesto Sabato, Corin Braga a vorbit despre aceste standarde de evaluare academică respingînd ideea necesității publicațiilor ISI. Dimpotrivă, cercetătorul clujean a propus două idei care ar trebui puse în aplicare: aducerea „acasă” de publicații ISI, prin propunerea spre acreditare ISI a unor reviste interne de mare forță și de o valoare certă, ca „Euresis” sau „Secolul XXI”; a doua idee era legată de faptul că ar trebui forțat, într-un fel, CNCIS pentru a acredita revistele de valoare internă, ca „România literară”, „Dilema veche”, „Observator cultural” etc., în virtutea faptului că aceste reviste asigură o vizibilitate pe care publicații considerate științifice, ca „Analele” unei anumite universități, nu o oferă.

Replica lui Solomon Marcus a fost, în sumă, aceea că, deși diferite, acestea toate sînt pînă la urmă științe și că rezultatele obținute în cadrul lor trebuie cuantificate într-un fel. În plus, publicarea în mult discutatele reviste catalogate în baza de date ISI este benefică cercetării, deoarece studiul respectiv, prezentat într-o revistă de mare circulație internațională și de un prestigiu deosebit, poate avea un impact mai mare. Impactul produs asupra comunității științifice de o anumită descoperire (interpretare sau abordare, în cazul literaturii) este conceptul-cheie prin care se poate „măsura” activitatea unui cercetător.

Luminița Medeșan, profesoară de liceu la Cluj-Napoca, a deschis discuția asupra programelor școlare, a manualelor și a corelării lor cu examenul de BAC și cu evaluarea la acest examen, în contextul ultimelor hotărîri ale Ministerului. Dialogul a fost susținut de Liviu Papadima, decan al Facultății de Litere a Universității din București, care a participat la elaborarea programelor școlare și a coordonat unul dintre manualele alternative pentru liceu. Concluzia la care s-a ajuns a fost că învățămîntul se află într-un blocaj vizibil. Cu toate că programele sînt bune, fie nu sînt întru totul conforme cu manualele alternative (al căror control nu poate fi făcut în totalitate) și nici cu modul în care se desfășoară bacalaureatul și cu cerințele acestuia, cu baremele de corectare. În plus, există mulți profesori conformiști și tradiționaliști care nu acceptă reforma și care utilizează tot aceleași scheme pedagogice, deși condițiile s-au schimbat. Astfel se ajunge la învățarea mecanică, ce îi dezavantajează tocmai pe elevii dotați.

La discuție au mai participat, alături de Sanda Cordoș – *Evaluare și valoare în dezbaterile literare din ultimii ani* –, și Al. Călinescu și Mihai Zamfir, ambii susținînd, într-un registru a-fin, ideea lui Paul Cornea.

Canonul – ce păstrăm, ce aruncăm?

Cea de-a doua zi a întrunirii a avut ca temă de discuție *canonul*. Diferite abordări s-au făcut remarcate, susținîndu-se ideea păstrării unor autori canonici, mai ales în ceea ce privește canonul didactic. Nu s-a putut decide cine face, în fond, canonul: criticii, manualele, media, întîmplarea, deși ideile dezbătute păreau să concorde măcar în privința faptului că nu este posibilă apariția unui canon *ex nihilo*.

Mihaela Angheliescu-Irimia a propus un alt concept pentru definirea situației actuale, pe lîngă *impactul* de care vorbea Solomon Marcus, și anume *eficiența*, care ar fi scopul tuturor activităților umane din prezent, modelul venind din sfera tehnică, cea care dictează începînd cu secolul XX. Ea a mai susținut ideea că, la început, pînă în secolul al XVIII-lea, disciplinele se aflau în sincretism, nedeterminate, apoi a avut loc o separare a lor,

iar acum – prin cultivarea interdisciplinarității – s-ar reveni la starea inițială. Și Paul Cornea și, mai ales, Solomon Marcus au contrazis această viziune în temeiul faptului că sincretismul inițial era unul inconștient și, mai mult, că și atunci exista o taxonomie a disciplinelor, deși era una diferită de cea din modernitate. Solomon Marcus s-a arătat foarte critic și precis în intervenția sa: „Pe lîngă aceste manuale obeze, elevul e silit să consulte antologii, culegeri de probleme, crestomații etc. E o situație de-a dreptul schizofrenică: un copil normal nu poate face față cantitativismului curricular actual!”.

Gabriel Coșoveanu a pus în discuție raționalitatea discursului publicistic al intelectualilor și primejdiile delirului verbal, ale *passé-partout*-urilor stilistice și discursive, cu ancorare în registrul etic.

Adriana Babeți a discutat despre noile forme de predare a literaturii comparate în universități și despre modele americane de predare a acestei discipline la studenții de la facultăți nefilologice, prin adaptarea discursului la capacitățile de înțelegere și la cunoștințele celor care participă la acest curs. De asemenea, a avut în vedere redefinirea temelor de cercetare în raport cu ceea ce se studiază în Occident în secolul XXI, precum și adaptarea profesorului-cercetător la cerințele înalte ale cercetării sale și, în același timp, la valul de studenți nepregătiți care cer operarea de modificări în predarea literaturii comparate, aceasta și în virtutea modificării planurilor de învățămînt din universități.

Cornel Ungureanu a vorbit despre literatura de frontieră, literatura marginală și șansele ei de canonizare. Problema canonului școlar a fost rediscutată de C.M. Popa și de Liviu Papadima, în contextul noilor dispoziții ale MEC, în special în ceea ce privește contestația metodologie a promovării subiectelor la examenul de bacalaureat.

Luminița Corneanu a pus în discuție canonul șazecist și o eventuală reevaluare a acestuia, în vederea lărgirii sale și asumării critice a modificărilor canonice. Sorina Sorescu a vorbit atît despre reevaluarea conceptelor

Am aruncat Suplimentul de cultură în aer!

Suplimentul de cultură se aude la

radio alternativ

în fiecare zi de la 15.00, cîte 5 minute

marți de la 20.00 (în reluare sîmbătă de la 13.00), cîte două ore

www.supliment.polirom.ro

(literar) la Craiova

de *neomodernism* și de *rezistență prin cultură*, cit și despre nevoia de teoretizare a acestor concepte.

La discuție au mai participat Romanița Constantinescu și Aurelian Zisu, cu bune intervenții despre „Consum și canon”, respectiv „Neimpăcătii canonului”.

Ultima intervenție a colocviului i-a aparținut lui Mihai Ene, care a vorbit despre conceptul de *vizibilitate* în spațiul literaturii, mai ales astăzi, în epoca media, când canonul maselor (nu neapărat al criticii) este puternic influențat de prestația de vedetă a scriitorului, obligat să se adapteze noilor cerințe și să se transforme conform pseudo-modelului

vizat de publicul larg, sensibil la aparițiile și prestațiile media ale intelectualilor.

Paul Cornea a închis congresul, după care a urmat o întrunire a membrilor Asociației în cadrul căreia s-au acordat premiile anuale pentru două cărți merituose de teorie literară și/ sau literatură comparată, aparținând teoreticienilor literari Mihaela Urșa și Ovidiu Verdeș.

Întrunirea s-a încheiat cu un concert al unui grup vocal format din studenți ai Departamentului de Muzică din cadrul Facultății de Litere din Craiova și cu un dîneu, ambele desfășurându-se de asemenea în Complexul Flora.

Constantin M. Popa, redactor-șef „Mozaicul”:

„Dacă teoria literară acceptă pluralismul canonic, adică existența unor canoane paralele, în funcție de epocă, paradigme, episteme, autorități critice, paralelismul benign prin definiție, acela între canonul didactic și cel «elitist», al criticii literare, s-a transformat într-un cerc vicios care alimentează orgoliul și tensiuni. În manuale intră scriitorii canonici, dar manualul, la rîndul lui, omologhează un scriitor conferindu-i statut canonic.

În consecință, ca distribuitor canonic, el devine obiect de dispută, scriitorii în viață zbatîndu-se în fel și chip să pătrundă într-un asemenea instrument văzut ca modalitate de consacrare, dar care, în cel mai bun caz, nu reprezintă decît o «anticameră» a canonizării, mai ales în situația, frecventă de altfel, când canonul didactic e o simplă copie, uneori chiar o parodie involuntară, a canonului critic. Ieșirea din cerc este posibilă doar în cazul în care acceptăm observația tranșantă a Monicăi Spiridon: simpla prezență într-un manual nu canonizează pe nimeni.”

Dumitru Chioaru:

„Canonul se transmite de la o generație la alta și se schimbă în funcție de noile opțiuni estetice și ideologice. Mă refer în special la *canonul didactic*, care este alcătuit din 16 scriitori din trei perioade: clasică, modernă și contemporană, cu centrul de greutate în perioada interbelică, dezvoltîndu-și astfel caracterul modern. Am remarcat însă că din actualul canon didactic au fost omiși inexplicabil scriitorii de valoarea poetului Alexandru Macedonski, promotor al modernismului, și a prozatoarei Hortensia Papadat-Bengescu. Lipsesc, de asemenea, scriitorii avangardiști (Tristan Tzara, Fundoianu, Voronca ș.a.), ca și cei din diaspora (Mircea Eliade, Emil Cioran, Eugen Ionescu ș.a.), care ar oferi o legitimare nu numai națională, ci și internațională. În opinia mea, școala este și trebuie să rămînă o *instituție a canonului*, prin cultivarea gustului estetic și dezvoltarea spiritului critic al elevilor/ studenților, în baza unor valori peste care nu se poate trece.”

Adriana Babeți:

„Canonul, ca să evităm definițiile ocolitoare, este un fel de listă Top ten, Top 20, chiar Top 30. Orice discuție pe această temă, indiferent de nivelul de abordare, e dinamită curată. Spune-mi în ce companie te găsești, ca să-ți spun cine ești – iată ce se poate spune liminar cînd vine vorba de acest principiu al listei de excelențe care este canonul. Problema este – satisfac autorii canonici gustul contemporan? Cum se știe, topurile sînt relative, țin de gust, dar și de diversitatea reacțiilor, ca și a motivațiilor estetice care definesc canonul unei epoci. La noi, chestiunea este intens dezbătută și întoarsă pe toate fețele, dar nu s-a ajuns încă la un acord. Poate este mai bine așa. A început de ceva vreme o campanie de traduceri din opere literare care să ne reprezinte cu succes în străinătate. E de ajuns atîta? În Franța, unde am fost recent, autorii estici cei mai vizibili sînt ungurii, rușii, polonezii. Ceilalți «estici», între care românii și bulgarii se detașează, sînt «pitulați» în librării în rafturile cele mai de jos, greu vizibili.

În Ungaria, spre deosebire de România, funcționează de mai mulți ani o tabără internațională pentru traducători din cei mai buni scriitori unguri: Péter Nádas, Péter Eszterházy, Imre Kertész etc. Autorul vine acolo, își înfîlnește traducătorul, discută asupra traducerii, fac schimb fructuos de opinii în ceea ce privește actul traducerii. Astfel, se creează o punte valabilă între culturi, și așa se ieșe din anonimatul părerilor de rău: pe noi de ce nu ne cunoaște nimeni?”

Liviu Papadima, decan al Facultății de Litere, Universitatea din București:

„Avem constant în discuție problema mult dezbătutei liste de autori canonici, atunci cînd vine vorba de modul în care alcătuim un manual. Trebuie să înțelegem că lista are un caracter practic, în special, și este o soluție de compromis. Este o recomandare de care profesorii trebuie să țină seama, în virtutea propriei deontologii și pregătiri profesionale. Canonul școlar, căci despre el vorbim, devine un spațiu de negociere între programa stabilită de MEC, autori, critici, profesori. Ceea ce s-a reușit în această perioadă de după 1989 a fost, ca rezultat notabil al debirocrațizării în domeniu, eliminarea canonului administrativ, adică a ștampilei ministrului! Iată că, deși credeam că este o victorie definitivă, încă ne mai mirăm că am eliminat ștampila!”

Radu Pavel GHEO

ROMÂNII E DEȘTEPTI

Mici români (II)

Propuneam săptămîna trecută, în contrapartidă la campania „Mari români”, o campanie intitulată „Mici români”, care să aibă ca subiect românii cu cea mai mare diferență de nivel între anvergura lor reală și poziția pe care o ocupă în conștiința sau atenția publicului. Am început chiar și o listă personală cu zece propuneri și i-am nominalizat pînă acum pe fostul dictator Nicolae Ceaușescu și pe Emil Constantinescu, președinte al României între 1996 și 2000. Ar mai urma opt personalități – sau personaje.

3) *Carol al II-lea* merită în mod cert un loc printre micii români. În general, cînd este criticat, se găsesc întotdeauna și cîteva voci care amintesc că a sprijinit din plin cultura română. Asta așa e, dar nu mi se pare suficient și nici nu pot să trec cu vederea faptul că beneficiile oferite de rege au fost adesea plătite cu elogii deșănțate, atingînd penibilul, cu nimic deosebite de ploconile oamenilor de cultură în fața fostului dictator comunist al României, Nicolae Ceaușescu. (Nici beneficiile oamenilor de cultură cumiști din anii comunismului n-au fost mici, dar asta e altă poveste.) În *România e deștepti* am dat și cîteva exemple relevante de ode grețose închinute regelui, așa că nu le reiau aici.

Revenind la regele Carol al II-lea, porecla – extrem de nimerită – de „regele playboy” spune deja destul de multe despre principala lui activitate în slujba României. S-a căsătorit, împotriva voinței familiei, cu Zizi Lambrino, dar asta a fost doar prima lui căsătorie. A renunțat la tron în 1925, lăsîndu-l regent pe fiul său, Mihai I, care avea doar patru ani. După cîteva ani s-a răzgîndit (!) și a revenit pe tronul României. A sprijinit o vreme mișcarea naționalistă a legionarilor, apoi a interzis-o. A instituit dictatura regală în 1938, iar cînd a început al doilea război mondial și lucrurile s-au încurcat, a fugit din țară cu un tren încărcat cu averii și cu amanta lui oficială. Dincolo de proasta administrare a țării, Carol al II-lea a reușit să compromită imaginea regalității în România, fapt de care au profitat atît comuniștii după 1945, cît și foștii comuniști după 1989. Își merită cu prisosință nominalizarea.

4) La fel de aleatoriu, a patra nominalizare pe care o avansează vine din domeniul jurnalistic: *Ion Cristoiu*. În afară de crearea primului tabloid din România, merit altfel discutabil, n-am înțeles niciodată cum un fost ziarist de presă comunistă a ajuns printre cei cîteva guru ai analizei politice de după 1989. Ori de cîte ori l-am urmărit, s-a arătat izbitor de părtinitor, a fost uneori agresiv pînă dincolo de limitele permise chiar de lege, a încălcat sistematic regulile jurnalismului obiectiv și la fel de sistematic și-a greșit analizele ori concluziile. Și totuși e considerat în continuare un mare jurnalist, așa că merită un loc printre „micii români”.

5) Pînă să revin la politică, trecem puțin și prin sport. Mult mediatizatul fotbalist *Adrian Mutu*, supranumit „Briliantul”, a devenit o obsesie a jurnaliștilor sportivi. Trist a ajuns fotbalul românesc dacă faptul că Mutu a jucat douăzeci de minute într-un meci de campionat al lui Juventus devenea nu demult o știre de aproape tot douăzeci de minute la fiecare post de televiziune. Dacă analizăm în detaliu performanțele sale la echipele de club, nu vom vedea pe nicăieri ceva care să-l apropie de marile vedete europene. La echipa națională a României e într-adevăr de neînlocuit, dar să păstrăm proporțiile: e vorba de lotul cu cele mai slabe performanțe din ultimii douăzeci și cinci de ani ai fotbalului românesc, fără nici o calificare la vreun turneu final și cu meciuri chinute în fața fraților noștri balcanici. Cam așa ar fi nivelul la care ne plasăm.

În rest, ce-i drept, e un personaj colorat și numai bun de mediatizat: prietene și soții frumoase, o nuntă, un copil, o poveste cu droguri, un divorț, o nouă nuntă, un nou copil... Are și multe tatuaje, cum ne spun și ne arată televiziunile. Dar parcă totuși era vorba de fotbal.

***

Și-au mai rămas cinci...

Adriana BABEȚI

SECRETUL ADRIANEI

Album

Din mai multe motive las acum să vorbească imaginile. Vreme de trei săptămîni m-am străduit să vă spun cum te poate năuci o bucurie non-stop într-o scurtă vacanță din sudul Franței. Și cum, de atunci, starea asta a început să atragă, precum o lumină fluturii, numai zile bune, făcute din mici sau mari lucruri frumoase. Ca de pildă, amănuntul că 12 prieteni din Franța, Germania și America m-au gratulat în 26 septembrie nu numai pentru că fata mamei împlinea 30 de ani, ci și pentru OK-ul primit de România dinspre partea Europei. Sau alt amănunt: că mi s-au strîns în computer sute de poze, ba chiar filmulețe cu zilele fericite despre care am povestit în rubricuță. Le-am aranjat în album ca un școlar harnic, cu explicații cu tot, și v-am ales patru fotografii, ca să vă încredințați că tot ce-am scris a fost adevărat.

Aici se vede cum, în 27 august 2006, pe o străduță din cetatea Aigues-Mortes de la gurile Ronului, în timpul sărbătorii *Saint Louis*, un trubadur cîntă povestea de dragoste și moarte a lui Jaufré Rudel, acompaniat de un mic grup de muzicanți, ca în veacul al XII-lea. Stau și-i ascultă o puzderie de turiști, dar și parte din băștinași, costumați (toată suflarea, de la copiii la bătrîni) ca acum 800 de ani.

Aici se vede cum, în Place du Forum, în dreapta cafenelei Van Gogh, zugrăvită în galben exact ca pe vremea cînd genialul trăia și picta la Arles, în după-amiaza de 23 august, în toiul *Săptămîinii orașului*, răsare acest pian alb pe roți de cauciuc, tras pe străzi de un clown care n-a mai intrat în poză. Între zecile de nebunii născocite ca oamenii să simtă că e sărbătoare am gustat din plin jazzul cînd zglobiu, cînd trist, pe care-l cîntau ca la New Orleans cei doi tineri frumoși și talentați.

Aici se vede cum noi cinci, Janusz, Delia, eu, Mei și Mehdi, ne întoarcem cu fața spre un fotograf necunoscut, ca să nu lăsăm fără urmă nepămîntul ceas din după-amiaza de 29 august, trăit în tăcere lîngă ruinele castelului din Lacoste, loc de refugiu și nebunie pîngă Sade.

Despre ce căutau împreună prin Lubéron traducătorul lui Proust, Flaubert, Céline în persană, traducătorul lui Deleuze în poloneză, traducătoarea lui Camus în chineză și cele două traducătoare ale lui Roland Barthes în română, ați aflat în numărul trecut și nu se vede în fotografie.

„Cînd cobîlții ceva, atunci se fac «bîlți»“

Diana SOARE

POVEȘTI DE ADORMIT PĂRINȚII

„...Era odată un oraș de basm, locuit de prichindei. Li se spunea prichindei pentru că erau mici, mici de tot.“ Atît de mici, încît s-au ascuns într-un teanc de cărți prăfuite și nu i-a văzut nimeni, pînă într-o zi, cînd mi-am cheltuit, la anticariatul Sophia, banii de țigări. A fost cel mai înțelept troc din viața mea: 5 lei în schimbul unei nostalgii.

„...Oricare dintre ei nu era mai înalt decît un castravete, și nici acela prea mare. Însă orașul lor era tare frumos. Pe lîngă fiecare casă creșteau sumedenie de flori: margarete, romanițe, păpădii. Pînă și străzile la ei aveau nume de flori: strada Campanulelor, aleea Romanițelor, bulevardul Albăstrelelor. Iar orașul se numea chiar Orașul Florilor. Prichindeii erau și ei de două feluri: prichindei băieței și prichindei fetețe, adică prichindeuțe. (...) Unii cititori vor spune, din

Nikolai Nosov, *Aventurile lui Habarnam și ale prietenilor săi*, Editura Raduga, Moscova & Editura Ion Creangă, București, 1985, ilustrații de A. Laptev, în românește de Nina Gafița

capul locului, că toate astea sînt, de bună seamă, scorneli, că în realitate nu există asemenea prichindei. Dar, la drept vorbind, nimeni nu susține că ei ar exista cu adevărat. Una este realitatea în viață și cu totul alta într-un oraș de basm. În orașul de basm poate exista orice.“

Pot exista mașini care merg cu apă gazoasă și sirop, conducte din tulpini de stuf, gulașe pufoase din omizi argintii pentru prichindeuțele cochete sau automobile cu aburi, opt roți și răcire pe bază de fistic, care spală rufe, taie lemne, frămîntă lutul, fac chirpici și, pe deasupra, mai curăță și cartofi. Nu m-am îndoit nici o clipă că toate acestea există cu adevărat, la fel cum am crezut, în fiecare seară în care mi se citea despre Orașul Florilor, că acolo trăiesc laolaltă Știțot și doctorul Pilulă, renumitul mecanic Șurubel cu ajutorul său Piuliță, politicianul Zahăr Zaharescu Limonadă, vînătorul Glonțșor cu tot cu cățelușul Strop și pușca cu dopuri, pictorul Acuarelă, muzicantul Guslă, cei doi frați Posibil și Probabil, Grăbilă, Dondănel, Tăcutul, Gogoasă, Zăpăcilă...

„Însă cel mai vestit dintre toți era prichindelul zis Habarnam. Îl porecliseră Habarnam pentru că nu știa nimic. Acest Habarnam purta o pălărie albastră-albastră, pantaloni galben-cănaș și o bluziță portocalie cu cravată verde. Îi plăceau lui culorile tari. Astfel, gătit ca un papagal, Habarnam

hoinărea zile-n șir prin oraș și născocea fel de fel de aiureli pe care le povestea tuturor.“

„Cîlți, vîlți, dîlți, nîlți, sîlți, mîlți...“

Habarnam e totuna cu Neznaika sau Dunno, celebrul antierou din trilogia lui Nikolai Nosov *Aventurile lui Habarnam și ale prietenilor săi* (1954), *Habarnam în Orașul Soarelui* (1958) și *Habarnam pe Lună* (1966). Deși ar trebui să treacă, după cinci decenii bătute pe muchie, printr-un soi de *middle-age crisis*, Habarnam e la fel de cool, încă avangardist și identic proaspăt. Copiii îl iubesc pentru că-l simt aiudoma lor, cei „mari“ – pentru că le amintește cum era pe cînd scriau și ei scrisori prichindeuțelor cu ochi albaștri, încet, caligrafic și cu grijă cuvintele și lăsînd în urmă, pe pagina albă, „cometele“ cernelii prelinse dintr-o literă.

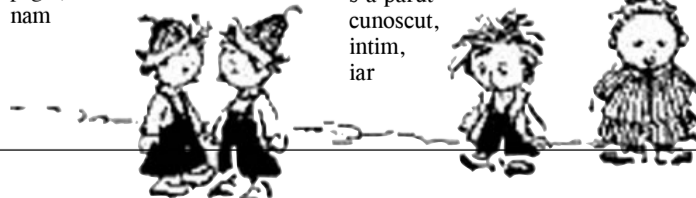
Iată de ce clipa în care am zărit într-un colț de anticariat coperta albastră, puțin julită pe la colțuri, precum genunchii mei pe vremea cînd *Aventurile lui Habarnam* îmi țineau loc de „noapte bună“, a fost cea mai fericită dintr-o primăvară-ntreagă. Și singura în care mi-am cumpărat șervețele parfumate doar ca să șterg de praf și mușcagii o copertă de carte.

În *Născut în URSS* (Polirom, 2006), Vasile Ernu scrie cu aceeași nostalgie: „Ceea ce mie mi se părea extraordinar în această poveste era că m-a făcut să cred că acea lume există cu adevărat. De fapt, era o lume pe care, cînd eram copil, o așteptam, trebuia numai ca cineva să vină să mi-o dăruiască, să mi-o arate. Cînd am citit-o prima dată, totul mi s-a părut cunoscut, intim, iar

personajele aveam impresia că le știam demult. Era o lume în care mă regăseam perfect; pe care o uitasem, și pe care Nosov mi-o reamintise“. E drept că lumea lui Habarnam se vede uneori într-o oglindă vălurită și-și spune că aduce-a socialism utopic. Numai că lucrurile de care ne este încă dor nu au cum să fie altfel decît bune, mai ales cînd știi că un platuru cu miere vindecă orice.

Acest text reprezintă preambulul unei serii de articole realizate de Diana Soare pentru „Suplimentul de cultură“.

Florin LĂZĂRESCU (flazarescu@gmail.com)

TRIMISUL NOSTRU SPECIAL

Alex SAVITESCU

LA LOC teleCOMANDA

Ghid de eliberare a pașaportului

Sînt unul dintre aceia care – după cum mă definește prietenul Ioan Florin Florescu – n-ar trebui să poarte la ei chei, celular, portofel, acte, în genere, orice lucru care se poate pierde sau fura. Cu două zile înainte de a pleca la Tîrgul de carte de la Frankfurt mi-a înghețat inima: nu-mi găseam pașaportul. L-am avut la mine într-o zi, pentru a-mi scoate o asigurare, iar acum părea dispărut pentru eternitate. Mă rog, într-un final l-am găsit conform legilor lui Murphy, sub niște hîrtii de pe birou, după ce l-am căutat înnebunit prin toată casa. Însă mi-am amintit cu spaimă prin ce chinuri am trecut cînd l-am scos.

Auzisem că la Iași se doarme cu cortul în fața Poliției pînă apuci să depui nu-ș' ce formular, dar la fel de bine mai auzisem că problema s-a rezolvat. M-am dus și eu să văd care-i atmosfera. Liniște și pace. Doar doi-trei oameni la rînd. Cînd am ajuns în dreptul ghișeului și am întreat ce acte trebuie să prezint, o doamnă plictisită mi-a indicat afișierul: „Programul nostru e de la 7 la 9, aduceți taxele și prindeți rînd pentru formularul de eliberare a pașaportului”. Îmi place cum sună asta – „eliberarea pașaportului”. Ca și cum pașaportul ar fi ostatic la stat și tu vei deveni salvatorul său.

A doua zi m-am dus să-mi plătesc taxele. Din reflex, am ajuns în aceeași clădire

unde am plătit taxa de căsătorie. Teapă. „Mergi matale la CEC!” La CEC mi-au spus că trebuie să plătesc taxa consulară la Trezorerie. Pentru taxa simplă de pașaport mi-au băgat un formular sub nas și mi-au spus să-l completez repede. Cu greu am găsit un pix, legat la un ghișeu din capătul sălii. Am scris destul de repede, dar deja se închisese pentru pauza de masă. Mai bine, tot trebuia să merg la Trezorerie. De la primul ghișeu am fost expeditat la următorul. Am stat la rînd, am așteptat să-mi „tehnoredacteze” chitanța, după care m-au trimis din nou la primul ghișeu ca să dau banii. Am mai stat ceva timp ca doamna de la ghișeu 2 să aducă chitanța la ghișeu 1. Totul a durat numai vreo oră. M-am întors la

CEC, am stat din nou la rînd, ca să aflu că formularul nu e completat după model. Modelul era lipit pe un perete, iar pixul de care aveam nevoie, legat în capătul celălalt al sălii. Am ieșit și mi-am cumpărat un pix.

Cît am stat la coada formată lîngă model, am aflat de la un domn de treabă că, după ce-mi plătesc taxele, trebuie să mă duc pe la 3-4 dimineața la sediul Poliției, ca să prind rînd la tabelul jandarmului.

Apoi să aștept să fiu strigat între 7 și 9 pentru a primi formularul de eliberare a pașaportului și programarea pentru poză. Acolo, domnul de treabă mi-a explicat că există o coadă afară, pe holul mare, și alta pe holul mic, unde stau ăia cu pile.

În fine, alt rînd pentru a depune formularul completat după model, după care am mers la ghișeu următor ca să dau banii și să aștept chitanța de la ghișeu cu modelul. Iar dacă voiam să plătesc și o taxă de urgență, trebuia să merg în audiență la Poliție.

Deși îmi place să cred că astăzi, în pragul aderării la UE, povestea mea e doar literatură, am spus-o totuși pentru toți cei care n-au apucat să-și „elibereze pașaportul”, pentru cei care n-au încă ce pierde. La cite ghiduri se scriu în ziua de azi, mă gîndesc că unul în plus nu strică.

Vulgarizada sau Mădălin și lampa fermecată

TVR 2 a avut, recent, inspirația de a difuza un documentar marca BBC despre condiția femeii în statul islamic Iran. Am văzut, acolo, diverse doamne cu vâl pe cap, care se duceau la tribunal pentru a cere divorțul. În Iran, să fii femeie și să vrei așa ceva e echivalent cu mersul pe sîrmă deasupra unei cuști de lei hămesiți: numai în anumite condiții, o reprezentantă a sexului slab poate solicita despărțirea cu acte în regulă; și nici dacă intențează proces de divorț nu poate fi sigură că instanța îi va da dreptate, pentru că în scenă pot apărea, așa cum s-a petrecut în fața camerelor BBC, și unchi și veri și mătuși și tot felul de rude mai mult sau mai puțin îndepărtate ale soțului, care sînt capabile de-a produce un tărăboi de nedescris.

Ce mi-a venit să povestesc despre cutumele la care se supun cetățenii iranieni? Urmărind filmul de pe canalul al doilea al televiziunii naționale, gîndul mi-a zburat, aproape fără voie, spre prezențele feminine pregnante (nu e nici un barbarism cu adresă la situația maternală a Romaniței Ioan!) din ultima perioadă. Cea pe care tocmai am amintit-o a fost, recent, subiectul unei telenovele consumate din toate unghiurile și pozițiile, cu fotoreporteri avînd parcă vocație de sniperi din comandourile americane și realizatori de emisiuni care-au înzecit producția de salivă pe capul de cititor al tabloidelor. Să nu mai amintesc despre deja celebra repriză de bîzîituri dintre Andreea Marin și Monica Tatoi, pe care, în spiritul cunoscut, domnul Mădălin Ionescu a încercat – și nu prea i-a ieșit – s-o pună pe tapetul emisiunii sale.

Cam cu o seară înainte de documentarul cu pricina, pe OTV, o brigadă artistică de omuleți anonimi cu chef de dat în stambă dezbătea cu foc și patos relațiile dintre des-numita Oana Zăvoranu și familia sa. „Vedeta TV” și-a dat în judecată, din cite am înțeles, mama, pentru moștenirea averii tatălui său. Aflate în studioul generos al DD-ului, întocmai ca pe săliile de tribunal filmate de britanici, diverse personaje începuseră deja să facă partaje și să dea sentințe. Ba, pentru ca prăjitura s-aibă și cireașă cu glazură-n formă de moț, a călărit firul telefonic și domnul Alo-sînt-eu-Mădălin Voicu, pe care, din cite mi-am dat seama, Dan Diaconescu îl folosește pe post de „special guest”. Acesta a onorat invitația și-a încărcat aerul din studio cu considerații de largă respirație și interes față de relația domnișoarei în cauză (mai e nevoie să precizez că nu se afla în studio?) cu domnul Pepe. N-am reușit să urmăresc discuția pînă la capăt, oricît aș fi dorit, așa că nu vă pot spune concluziile pline de miez care, cu siguranță, se vor fi desprins în urma „dezbaterii”.

Dac-ar ști domni de la BBC ce subiecte ratează, seară de seară, pe la televiziunile românești, probabil că s-ar lăsa de meserie. În documentarul de la care am pornit, femeile respective a-fîșau o oarece decentă chiar și-n situația în care-și revendicau darul de nuntă. Aici, în tele-țara noastră veselă și ghidușă, gestul de acoperire a feței cu vâlul islamic dispăre ca prin ceață, fiindu-i luat locul de tradiționala mișcare îndelung exersată de ridicare a fusteii.

Suplimentul lui JUP

Bobo și Bobi

VOI N-AȚI ÎNTREBAT, fără zahăr VĂ RĂSPUNDE

Nimic despre francofonie

Eu nu am învățat în școală franceza. Mi-am dat seama prin extrapolare, întrucît nu am învățat de fapt nimic, am trecut prin școală ca vaca prin pîrîu, adică greu. Nu am vrut să am de-a face cu aceste împleticiri ale limbii, cu aceste incantații vrăjitoarești prin care cică oamenii vorbesc limbi străine.

Ei zic că e franceză, mie mi se pare că s-o inecat cu măr și își rîcîie fundul gîtului pentru a convinge flegma să iasă la aer. Dacă i-aș prinde eu pe toți francofonii ăștia, le-aș da cu arătătorul peste degete pînă i-aș convinge să învețe poezia cu Rică, rîu, ră-țușcă, rămurică. Ce-i cu prostia aia de „r”, zis de parcă vrei să vomîți pe mine? De ce, nene, tre' să vorbească oamenii lumii toate limbile astea, cînd e așa simplu să înveți româna? E limba în care te naști, în care ieși bîtaie, în care iubești și probabil mori.

De ce mi-a fost blocat drumul spre alimentară? Cum a-dică nu am voie să traversez strada cu geanta mea de rafie, că cică trece coloana oficială de franțuji și se tem că am bombă în papornîță. Cum, Doamne

iarță-mă, lua-v-ar dracu', să am eu bani de bombă? Păi ce, ele cresc așa, pe stradă?

Bine că-l aveți voi pe Alen Delon. Și ce-i cu asta? Cînd îl văd în film, opresc sonorul și vorbesc eu în locul lui, în română: „Uăi, Zorro, vreau să te tai, paștelele mă-ti, că mi-ai scris Z pe ușa veceului”. La care Alen Delon: „Țai pe mă-ta, că eu is frumușel și am mască pe meclă”. „Uăi, puneți mîna pe el, banditu' naibii, să-i scot eu franceza din cap”. Mă rog, poate nu asta e interpretarea corectă, dar toți vecinii mei sînt naționaliști convingiți și le place cum traduc. După care toți recităm poezia „ă, deo tre, m-am bătut cu Jan Mare, Jan Mare mi-o tras un pumn și m-o azvîrlit în drum”. Poate că ar trebui un final în care să-l bat eu pe Jan, dar nu poți schimba poeziile așa, cum vrei tu.

Concluzia e că dacă francofonii ăștia dau și ei un pachet de unt, ceva, sîntem de acord cu ei și îi susținem, că doar și noi ne tragem din viță latină, deci sîntem practici frați. Dacă însă nu ne dau nimic, redevenim brusc balcanici și scuipăm pe mașinile lor diplomatice: „Huo, mîncători de caș împutit!”

Bobo

Salutări din Petrița de la Ion D. Sîrbu

de ION BARBU

Radio România Cultural

Cînd vine vorba de cultură, o discuție care începe într-un fel se poate termina cu totul altfel

Ema Stere, Attila Vizauer și invitații lor celebri aduc vorba de cultură într-o întîlnire, posibil polemică

În fiecare zi de luni pînă vineri de la ora 12.00

Vorba de cultură

vă propune mari teme mari preocupări mari obsesii ale zilelor noastre

fm

Brașov 105 | București 101,3 | Craiova 101,1 | Cluj 101 | Iași 103,1 | Timișoara 100,7

hobbitul@yahoo.com: Emil BRUMARU
abbsurdica@yahoo.com: Ada MILEA

HOBBITUL & ABBSURDICA

hobbitul (08:23:35): IO am rubrica...cu curu Profirei!
abbsurdica (08:24:13): aha...
hobbitul (08:25:13): Shi cu „locul secret shi de neimaginat al pizdei ei drag“!!! Am citat...E ceva cu copilaria mea...cind am vazut prima pizda, bai!
abbsurdica (08:25:31): unde era
abbsurdica (08:25:33):?
hobbitul (08:25:55): E ceva puur, zau! Nu vb prostii...eram fascinat...
hobbitul (08:26:39): Ba, io facusem o coliba shi pazeam roshiile sa nu le ciupeasca gainile...la tzara...intr-o halta..
hobbitul (08:27:28): Shi ea culgea roshiile shi io vedeam chiloztii ei datzi de maica-mea..ca se apleca...shi imi inchipuiam cum are ea pizda...da nu shtiam exact...
hobbitul (08:28:16): Shi o data, cind a muls vaca, sta ea cracana shi fara chilotzi shi am vazut-O!!! OOOOOOOO! Ba,suna...
abbsurdica (08:28:38): ok astept
hobbitul (08:29:00): E Tatiana, o femeie ce faci placinte cu brinza...
abbsurdica (08:29:11): si cozonaci
hobbitul (08:29:45): Trebuia sa-i dau drumul la usha! da, shi cozonaci!
hobbitul (08:29:54): I-am dat!
abbsurdica (08:31:22): no, amu dv shtergetzi ce scrietzi?
hobbitul (08:32:09): Asa am vazut io prima pizda!!! Printre jeturi de lapte de vaca...
abbsurdica (08:32:35): aha... de-aia o avut asa un efect...
hobbitul (08:32:49): lapte aburind...pe vaca o chema Lunaea, ca se nascuse luni!
hobbitul (08:33:50): S-a combinat laptele cu patlagelele cu pizda Profirei cu halta cu coliba mea, ca citisem Robinson Crusoe...era ceva tainic shi foarte pur...
hobbitul (08:34:06): ERA FRUMOS!
hobbitul (08:34:50): pE MINE M-A MARCAT rOBINSON cRU-SOE...aM SCRIS SHI NISHTE CINTECE!!!!
hobbitul (08:35:20): Da nu shtiu unde mai sint...tre sa le caut...poa le pui tu pe muzici muzici...
hobbitul (08:36:06): Io de mult vreau sa scriu o piesa cu Robinson...da a scris Naum...nu shtiam..

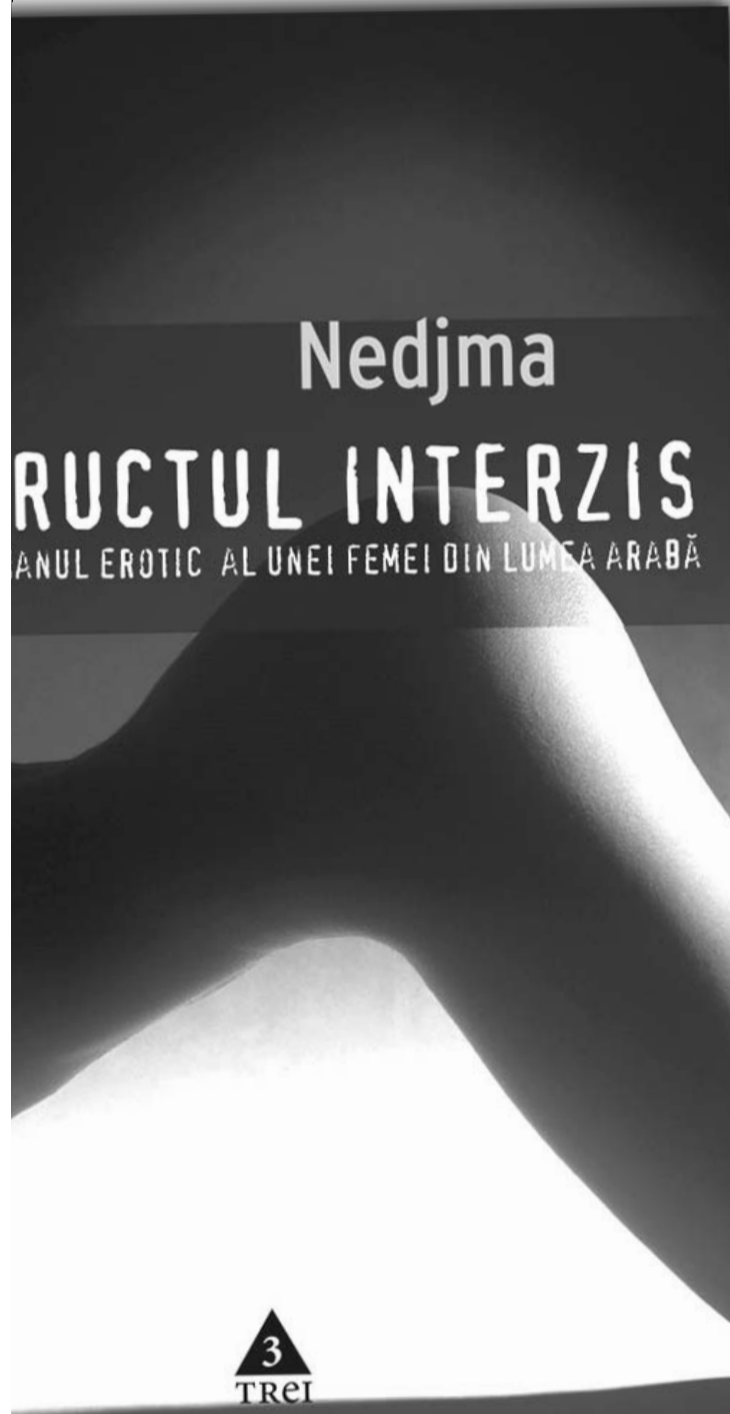
***

hobbitul (08:36:36): Io nu shtiam de RC a lui Naum
hobbitul (08:36:48): Shi la el e mai bine...
abbsurdica (08:37:11): vai, ce-mi place piesa aia...
abbsurdica (08:37:17): Insula...
hobbitul (08:37:22): Ideea mea era ca rc nu are unde sa naufragieze shi cauta disperat o insula...shi vrea sa naufragieze...
abbsurdica (08:37:45): Sancho?
abbsurdica (08:38:03): e buna insula lu' Sancho?
hobbitul (08:38:05): Da, uite ca la Insula lui Sancho nu m-am gindit!!!
hobbitul (08:38:32): Ba, ce idee!!!!!!!!!!!! RC sa naufragieze pe insula lui Sancho!!!
abbsurdica (08:39:19): o sa ma ucida regizoru'

Nedjma, romanul erotic al unei femei din lumea arabă

Romanul erotic al unei femei din lumea arabă. Patru informații esențiale sînt cuprinse în acest slogan gîndit perfect de către un promoter isteț. E așadar vorba despre un roman, nu orice fel de roman, ci unul „erotic“ – dar nu de duzină, pentru

că regimul copertei și prestigiul editurii taie elanul populist al subtitlului – scris de un autor femeie. În fine, autoarea nu are rădăcini banal europene sau nord-americane, nici măcar asiatice, ci... arabe. Formularea vagă în românește „din lumea arabă“ are ceva frisonant, sugestia e a unei lumi neclare, nedelimitate spațial, cu atît mai periculoase în consecință. Nedjma e totuși o autoare din Maroc, adică o țară bine cartografiată și destul de europeanizată... dar efectul primează în asemenea texte de promovare, e de înțeles.

Luminița Marcu

Am verificat din curiozitate copertile edițiilor străine. Pe coperta de la Plon apare doar indicația „récit intime“, o indicație mai degrabă de gen literar decît comercială. „Récit intime“ ar putea fi asimilat, ca termen, „autoficțiunii“, iar accentul nu cade decît întîmplător pe al doilea termen. Principala ediție britanică însă se aseamănă și o întrece pe cea românească: pe copertă apare sintagma „an international sensation“... Dar, interesant, această ediție englezească păstrează titlul în franceză, *L'amande*. Probabil editurii au vrut să conserve jocul intraductibil în oricare altă limbă „amant-amande“ și, totodată, parfumul oriental al migdalei. Mai mult, poate dacă ducem analiza mai departe, în intenția autoarei de „récit intime“ va fi fost și o apropiere suavă de titlul celebrului roman al Margueritei Duras, precursora a autoficțiunii contemporane. N-are a face, în românește nu rămîne nimic din toate acestea. De ce „fructul interzis“, dacă în toate limbile mari s-a tradus *La almondra*, *The Almond*, *La mandorla*? În românește trebuie mereu să explicităm, să dăm o mîină de ajutor. Nu spun că sună rău „fructul interzis“, dar dacă autoarea a vrut să-i spună *L'amande*? Fructul savuros, pe care-l mîncîci fără să te poți opri și care conține picătura de acid cianhidric... Nu mai insist, dar nu e prima dată cînd mă întîlnesc cu acest obicei de „înfrumusețare“, e o boală veche, de prin anii '60. Dacă cineva va face vreodată exercițiul de a confrunța sistematic traducerile românești din marile texte ale literaturii universale cu originalele lor, va avea foarte multe surprize. Am găsit, în texte medievale canonice, de pildă, idei majore pierdute pe drum, de dragul unei rime sau al unui joc de cuvinte mai mult sau mai puțin reușit.

Nedjma, *Fructul interzis*. Romanul erotic al unei femei din lumea arabă

traducere din limba franceză și postfață de Valentin Protopopescu, colecția „Eroscoop“, Editura Trei, 2006

SEMNAL

„Lucian P. Petrescu este unul dintre puținii creatori ai generației optzeci consecvent unui proiect poetic de o modernitate radicală, urmărită dincolo de fruntariile interesului public, ba chiar asumată împotriva acestuia. Cultivat, cunoscător în detaliu al unei poetici aplicate pe o teorie subsecventă propriului itinerar narativ, este un împătimit al teoriei scrisului creator ca dimensiune existențială interiorizată. Prin cărțile sale de proză, autorul timișorean își urmează scriitura în felul unei obstinate investigații a sinelui...“ (Daniel Vighi)

„Firește, acest tip de proză își selectează drastic cititorii, cărora le solicită o disponibilitate intelectuală mult peste medie. Într-o literatură așezată, asemenea cărți joacă rolul unui ferment destinat să grăbească procesele de înnoire. Ele semnalează teorii, inventează limbaje, măresc acuitatea percepției.“ (Vasile Popovici)

Lucian P. Petrescu, *Vedere spre curtea interioară*, colecția „Proză“, Editura Cartea Românească, 384 de pagini, 24.90 RON

Volumul reunește interpretarea origeniană, cea păstrată pînă astăzi, la cel de-al treilea tratat al Scripturii, Leviticul. Caracterul tehnic al textului biblic, ce descrie relația, intermediată sacramental, dintre Dumnezeu și poporul ales, adaugă o dificultate suplimentară actului interpretativ. Origen, fidel principiilor sale, se va strădui să descopere și în textul cu o minimă disponibilitate exegetică invitația la un alt tip de lectură, alegorică. Încercarea sa a fost remarcată și prețuită: omiliile la Levitic, ca și celelalte omilii la Hexateuh vor supraviețui prin intermediul traducerilor latine, educînd publicul occidental spre alegoreză.

„După cum în cele din urmă zile Cuvîntul lui Dumnezeu, îmbrăcat în carne din Maria, a pătruns în această lume, și una era ceea ce se vedea în El, iar alta ceea ce se înțelegea, tot așa și cînd Cuvîntul lui Dumnezeu se exprimă, prin Profeți sau prin Legiuitor, oamenilor: se exprimă nu fără veșminte potrivite. Acolo este acoperit cu vîlul cărnii, aici cu vîlul literii. Ceva de acest fel descoperim și acum răsfoind cartea Leviticul...“

Origen, *Omilii și adnotări la Levitic*, ediție bilingvă, studiu introductiv, traducere și note de Adrian Muraru, colecția „Tradiția creștină“, Editura Polirom, 608 pagini, 35.95 RON

Doris MIRONESCU

LECTURI ÎNTRERUPTTE

Ticăloși de ieri, ticăloși de azi

Nu am abordat pînă acum niciodată tema moralității scriitorilor români în comunism. Mai întîi, dintr-un sentiment de pudoare. Oamenii aceia au trecut printr-un infern, fiind prinși în menghina sistemului cu duritate, supuși unor presiuni despre care e greu să te pronunți din afară. Fie și numai condiția viețuirii într-o astfel de lume reprezenta, în unele cazuri, o presiune psihică îngrozitoare. Or, eu eram un copil în momentul revoluției decembriste. Din comunism n-am prins decît paginile dedicate Partidului din „Cutezătorii”. Nu mi-am permis să consider căratul baloților de maculatură spre revalorificare, în timpul anilor de școală primară, drept un veritabil supliciu. Cum, atunci, să discut moralitatea unui om care a fost chemat la interogatorii securistice, amenințat, șantajat, bătut chiar? Cum să-mi permit să evaluez superlativ din punct de vedere moral doar pe acei oameni care n-au avut nici o legătură cu Securitatea (pentru că erau insignifianți, poate) sau pe cei omorîți în arest, ca inginerul Gheorghe Ursu?

În al doilea rînd, nu sînt atît de interesat de chestiunea comportamentului scriitorilor pentru că îi consider pe aceștia, să mă ierte Nicolae Manolescu, niște simpli oameni, și în nici un caz exemplare de lux ale umanității. Jaloanele mele morale nu sînt fixate nici de „cazul” Bujor Nedelcovici, nici de „cazul” Mircea Iorgulescu. Departe de a considera Uniunea Scriitorilor un fel de for etic al națiunii, mă amuz de încercările unora și altora de a transforma această adunare, onestă în scopurile ei lucrativ-sindicaliste, într-o Acropole a bunului-simț.

Și de ce ar fi scriitorii altfel decît ceilalți oameni? Cine mai poate crede, odată încheiat secolul XX, că marea cultură te face un om moral pînă-n vîrfurile unghiilor? Exemple de scriitori extraordinari, dar ticăloși desăvîrșiți în viața publică curg gîrlă: Maxim Gorki, Romain Rolland, Robert Brasillach, Pierre Drieu la Rochelle. De unde morală la scriitori, luați ca o clasă? Forme fără fond, pretenții fără fundament, stafii fără trup, cum bine zicea un mare critic literar odată, pe cînd nu se simțea nevoia unei Uniuni a Scriitorilor la noi. Dacă ar fi vorba să vorbesc de exemple de scriitori români însemnați, dar cu lamentabile caractere totodată, lista ar fi interminabilă...

În jurul aceleiași arzătoare chestiuni a moralei scriitoricești s-a desfășurat un recent colochiu de literatură organizat cu ocazia zilelor revistei „Transilvania” din Sibiu. Tinerii (unii tineri...) acuzînd bătrîni că au profitat de pe urma sistemului, fără să încerce să îl combată. Bătrîni (cîțiva dintre bătrîni) susținînd preeminența operei asupra reliefului moral. Ambele poziții egal de injuste, pierzîndu-se în serii lungi de recriminări, de fapt în tot atît de multe sofisme. Deoarece cine a fost canalie înainte de '89 este și acum. Cine este acum lichea, ar fi fost cu atît mai mult o lichea pe vremea pacturilor profitabile cu diavolul. Spre deosebire de nenorocii obligați să devină turnători și trăindu-și apoi viața ca niște umbre ce se știu vinovate, un ticălos împăcat cu sine din ziua de azi nu-mi stîrșește nici o simpatie.

Neglijențele sînt aducătoare de kitsch

Revenind la cartea Nedjmei, trebuie spus totuși că Valentin Protopopescu, traducătorul, n-a avut o muncă ușoară. Și dacă titlul e tributar, cum spuneam, unui vechi obicei, în interiorul cărții directețea e la ea acasă și aici îl întîlnim cu adevărat pe cel care a tradus, fără fașoane, și alte texte dificile de acest fel: „Căci eu, Badra, decretez că nu sînt sigură decît de un singur lucru: pizza mea este cea mai frumoasă din lume, cea mai frumos conturată, cea mai adîncă, cea mai caldă, cea mai succulentă, cea mai tumultuoasă, cea mai înmiresmată, cea mai muzicală, cea mai pofcioasă de pulă atunci cînd pula se înalță ca un catarg deasupra talazului”. Traducătorul este printre acei români bravi care nu se sfîșie de cele două cuvinte care dau ametei profesorilor de literatură. Nu e prima dată cînd le folosește cu curaj și adecvat și faptul e de apreciat. Doar o observație, care nu-l privește, de altfel, doar pe traducător. Cred că, atunci cînd nu e vorba despre un text comercial, de duzină, și cînd totuși cuvintele cu pricina se cer folosite, atunci, cred eu, ceea ce

e în jurul acestor cuvinte trebuie să fie impecabil. Virgulele, de pildă. Sau opțiunile lexicale pentru un verb sau altul. „Decretez”? Ai senzația că această conjugare nici nu există. Nu era mai simplu „declar”? Gradul de comparație al adverbului: „cea mai frumos conturată”... Toate aceste mărunțisuri gramaticale zgîrie urechea mai rău decît în mod obișnuit, tocmai pentru că miza de-tabuizantă a textului este atît de mare. Nu e bine să mizezi pe faptul că într-o astfel de carte cititorul nu se oprește la asemenea amănunte. Tocmai într-o astfel de carte neglijențele sînt aducătoare de kitsch, și e păcat.

Cartea conține o poveste cît se poate de franțuzească

Cartea în sine nu mi s-a părut o revelație. Tot zgomotul care s-a făcut în jurul ei s-a bazat pe informațiile cuprinse în sloganul despre care vorbeam, pe tensiunea enormă pusă în acest moment pe tot ce are legătură cu Islamul. Povestea Badrei, femeia berberă care fuge dintr-un mariaj aranjat și-și construiește o viață mai mult sau mai puțin libertină într-un oraș marocan cosmopolit, nu mi s-a părut a

avea vreun exotism deosebit. În afară de cele cîteva amănunte din prima parte, cîteva obiceiuri rural-musulmane expuse cu haz, cartea conține de fapt o poveste cît se poate de franțuzească, cu un bărbat lubric și nestăpînit, o femeie cam prostuță și vreo două lesbiene. Nu mă mir că i-a plăcut Catherinei Millet, autoarea celei mai repetitive cărți pe care am citit-o în domeniu... Căsnicia e un iad, viața de întretînută – o eliberare. Ca să gîndești așa nu trebuie să fii musulmană, ci doar ceea ce se cheamă o nonconformistă. Scenele de sex, extrem de numeroase în a doua parte, ca și relația în sine dintre Driss și Badra vin dintr-o tradiție licențioasă cît se poate de europeană. Fără să fiu o specialistă în literatură arabă, pot totuși să constat că nu există nici o legătură între umorul economic și imaginile luxuriante din textele clasice arabe (chiar și în traduceri europene cosmetizate care au ajuns la noi) și exhibiționismul cam brutal al Nedjmei.

Ce mi s-a părut totuși interesant în această carte ține de construcție; autoarea a riscat totuși să-și piardă cititorii mai grăbiți pe drum, alăturînd capitole cu italice – cu scene din Imciuk,

din copilărie sau, oricum, dintr-un trecut mai îndepărtat sau doar puternic confesive, aproape delirante, cum bine observă traducătorul în postfață – și capitole cu caractere obișnuite, capitolele care formează osatura de bază a narațiunii. Nu e ceva foarte sofisticat, dar e un efort de construcție care salvează mult din senzația de improvizare senzaționalistă pe care cartea ar da-o altfel din plin. Povestea nu are nici ea tensiune, iar finalul aduce cu acela din filmul *Anonimul venețian*. Psihologic, deși cartea se vrea o eliberare a femeii de sub tirania bărbaților („ambiția de a le da înapoi femeilor de același sînge cu mine cuvintele confiscate de tații, frații și soții lor”), mesajul e pe dos. Poate cuvintele le va fi dat înapoi, ba chiar în exces, dar destinul femeii rămîne unul ratat, derizoriu și închinat bărbatului dominator care îi dăruiește cu mîrînimie, în final, splendoarea degradării sale fizice. Cele cîteva imagini reușite și curajul cîteodată amuzant al scenelor de sex nu compensează, din păcate, fragilitatea acestei cărți care confirmă teoria succesului construit în afara textului.

SEMNAL

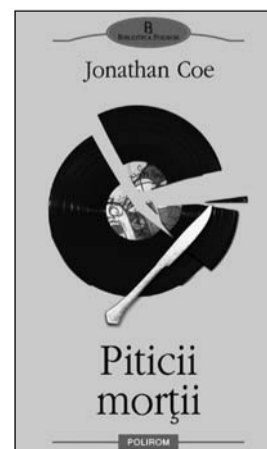

„Acest roman se va număra pe drept cuvînt printre capodoperele secolului XX.” („Atlantic Review”)

V., romanul de debut al lui Thomas Pynchon, este un amestec savuros de stiluri și tehnici literare, exploatînd, cu inepuizabile resurse imaginative, vechea temă a călătoriei picarești. În căutarea misteriosului V., care poate fi un loc, o persoană, un obiect, nici una dintre acestea sau toate laolaltă, protagoniștii cărții sînt purtați într-o călătorie amețitoare prin Paris, Malta, Florența, New York și Africa Neagră, propulsîndu-l totodată pe creatorul lor în primele rînduri ale elitei literare a secolului XX.

„Într-o fantastică țesătură epică ce leagă existența a trei generații, evenimentele ne poartă înainte și înapoi în timp. Personajele sînt un fel de yo-yo-uri mînuite de autor, iar stilul este eliptic și argotic...” Ihab Hassan

Thomas Pynchon, *V.*, traducere din limba engleză de Horia Florian-Popescu, colecția „Biblioteca Polirom”, Editura Polirom, 672 de pagini, 34.95 RON

Romanul, care împrumută numele unei obscure formații britanice de punk de la sfîrșitul anilor '70, este o poveste antrenantă despre muzică, dragoste și crimă – principalele fire narative care țes destinul personajului central. William este un tînar muzician căruia Londra îi pare a fi singurul loc potrivit pentru cariera pe care și-o dorește. Dar formația în care cîntă, deși plină de entuziasm, suferă de o lipsă cronică de profesionalism, fata pe care o iubește visează un mod de viață aflat la ani lumină distanță de boema muzicală, iar audiția în care și-a pus toate speranțele se transformă într-un coșmar din care nu există decît o singură cale de scăpare.

„O carte despre ce mai înseamnă astăzi să fii tînar, sărac, dezorientat și îndrăgostit, scrisă cu un umor nebul și, în același timp, lucidă, critică și spirituală.” („The Guardian”)

Jonathan Coe, *Piticii morții*, traducere din limba engleză și note de Constantin Dumitru-Palcut, colecția „Biblioteca Polirom”, Editura Polirom, 264 de pagini, 19.95 RON

„Eu simt un mare dezgust pentru lumea literară, cap-coadă”

Interviu realizat de Elena Vlădăreanu

Tocmai ai încheiat a doua ediție a atelierului de scriere creativă de la Rîșca. De ce te-ai gândit să faci acest atelier?

Scriere creativă – ce aiurea sună! Traducerea corectă a ce înseamnă *creative writing* e cea de tehnici de compunere poetică. Programul ăsta e bun dintr-o mie de motive, unele literare, altele nu. Gîndește-te cum am debutat noi, cum ne aruncam textele în tot soiul de concursuri despre care abia acum știm că-s deja aranjate sau jurizate de cine știe ce grup de incapabili. În schimb, tinerii ăștia participă la un concurs jurizat de tineri, participă la un program de *creative* organizat de tineri, au parte de seri de lecturi cu cei mai buni poeți tineri și au șansa să intre direct în miezul literaturii tinere reale, vizibile.

Plus o nebulie strict personală: vezi cum la noi – și chiar și noi, 2000-ul, începem să fim așa – „totul merge”? Astea-s prostii, în poezie nu există compromisuri sau jumătăți de măsură, poezia e mereu limpede: e poezie sau nu e poezie, așa cum un pahar e plin sau e gol. După programul ăsta, tinerii care pleacă de aici au un sistem clar, niște principii limpezi după care să se ghideze. Nimeni dintre cei care pleacă de aici nu va mai putea spune vreodată că Ruxandra Novac este mai slabă decît (sau măcar comparabilă cu) Claudiu Komartin,

indiferent de spectacol, indiferent de cariera pe termen scurt a volumelor, indiferent de orice. Poezia *se vede*. Și ăsta-i numai un exemplu.

Chiar crezi că literatura se poate învăța? (Și vorbesc aici de dublul sens al verbului: dacă poți învăța să scrii de la cineva, dacă poți învăța pe cineva să scrie.)

Cu siguranță, nu. De asta există un concurs înainte de program – dintre cei care trimit, rămîn cei care deja știu să scrie. Ce fac eu este să le grăbesc evoluția, să le arăt într-o săptămînă lucruri pe care ei le-ar fi descoperit, oricum, singuri, dar în cîțiva ani. Cred că Diana Geacăr sau Andra Rotaru au exprimat asta foarte bine pe www.creativewriting.ro – programul de la Rîșca e un fel de concentrat de vitamine.

Iar dacă poți *preda* tehnica literară – cu siguranță, da. Și e o experiență incredibilă. E și foarte riscant, pentru că te expui enorm, ca scriitor. E un joc cu ușile închise, un maraton de psihiatrie poetică, unde ți se văd toate mecanismele.

În plus, te golești de ale tale așa cum o faci, spre exemplu, cînd scrii la un volum personal, dar te trezești că, la final, nu ai un volum... pe bune – mă consum pentru fiecare volum care iese de aici cît pentru un volum de-al meu. Asta-nseamnă că am publicat anul trecut două volume, iar anul ăsta – undeva, în jur de trei, o să vedem la tîrgul din toamnă.

Oricum, ideea e ca, în cîțiva ani, să se știe că din Rîșca ies cele mai tari volume de debut din România și Republica Moldova. Și deja, încet-încet, lumea se prinde.

Cum e să scrii și să faci un atelier de scriere creativă în mănăstire? De la *feeling* la chestiuni concrete (bani, finanțare etc.).

Mă omori cu scrierea creativă! Știi ce? Gîndește-te că asta se face în America de aproape un secol. Și dacă nu-i suficient, adu-ți aminte că toți artiștii cît de cît mai răsăriți – pictori, sculptori, de tot

soiul – s-au format într-un cerc din jurul unui alt artist răsărit, în așa numita *școală*. Ei, eu nu fac școală, că nu-i învăț să scrie ca mine, ba chiar nu discutăm capitolul „Urmănov” în cadrul programului și mi-am făcut un principiu din a selecta participanți cît mai diferiți ca scriitură și a lucra, cît se poate, cu fiecare în parte. Practic, fiecare participant are parte de un program propriu, de o experiență 100% personală, diferită de a celorlalți.

Iar că are loc la mănăstire... mda. Eu simt un mare dezgust pentru lumea literară, cap-coadă. Dezgust pentru viclenia și mizeria și tot show-ul ăsta porcesc. Simt dezgust pentru Eminescu – vai, dragă, ce-a mai iubit-o el pe Veronica, dar moare de sifilis –, dezgust pentru Nichita Stănescu – marele sensibil, mort ca ultimul alcoolic –, dezgust pentru toată șarada asta de sensibili veșnic romantici, într-o veșnică boemă. Nu dau doi bani pe ea și din cauza asta nici n-am fost vreodată bine *cotat* de lumea *bună* literară.

Și visez – în termeni realiști însă, fără să-mi fac iluzii – la o serie de cinci-șase volume de poeți formați în programul de la Rîșca, departe de mizeria și mizerabilii din boema literară, poeți care știu ce înseamnă mănăstire, care știu că un călugăr sau preot nu-i nici prost, nici nespălat, nici incapabil să adopte o poziție radicală față de ce se întîmplă pe lumea asta. Visez la tinerii ăștia și visez la poezia lor ca la un bol de aer curat pentru ce mai înseamnă azi România.

În urma primului atelier, cel din 2005, au apărut două volume individuale – al Dianei Geacăr și al Andrei Rotaru. Două cărți apărute în condiții grafice excelente, care au fost citite, premiate, criticate, contestate. Multe dintre textele care s-au scris despre cele două cărți nu au început cu cărțile sau cu autorele lor, ci cu tine. Ai fost ironizat deseori pentru statutul tău aparte, de călugăr poet. De unde crezi că apar aceste ironii? Ce crezi că le alimentează?

Păi, ce ți-am spus mai înainte? N-am fost niciodată *unul de-al lor* și am refuzat constant să mă conformez regulilor lor. Și-apoi, Elena dragă... ironii din partea cui? Noi azi avem trei-patru critici, restul recunosc faptul că nu citesc literatură tînă – vezi Manolescu, vezi Alex. Ștefănescu. Iar dintre tineri, majoritatea merg în aceeași direcție: incapabili să se adapteze, se tem să-și asume riscuri, fani ai unei poezii lejere, sigure, scrisă și rescrisă de cîteva decenii încoace... și mîncăți de invidii, complexe, carierişti pînă în măduva oaselor.

Știi care a fost cel mai frumos moment din *cariera* mea poetică? După *utilitare*, mă tot scoteau din mîni cu faze gen *asta nu-i poezie, Urmănov nu poate fi numit poet* etc. etc.

Și am scris articolul acela, parcă „generația tu”, în care mi-am făcut valiza și-am plecat din lumea lor. Am zis că da, eu nu scriu poezie, eu nu sînt poet, ci scriu interfețe de comunicare și sînt economist. Și de-atunci, Elena, eu sînt tot mai liber și mai talentat, iar ei tot mai înrăiți și mîncăți de răutatea asta.

Știi ce rămîne în urma a tot show-ul ăsta de mizerie umană? Două volume care deja sînt foarte bine cunoscute și extrem de apreciate. Restul...

Ce ai vrea să înțeleagă oamenii privind statutul tău? În legătură cu ce ai vrea să-i lămurești înainte de toate?

Nu vreau să lămuresc pe nimeni despre nimic. Cine mă cunoaște, știe cine sînt și cum sînt. Pentru cine vrea să mă cunoască, sînt un tip oricînd deschis pentru oameni. Singurul lucru care mă face să nu dau nici o șansă unei relații este fătărnicia. Poți să mă mîniți, poți să mă-njuri, poți să îmi faci rău în orice fel, dar dacă simt că joci teatru, îmi pierd încrederea și tai orice cablu între mine și tine.

O relație înseamnă timp, iar eu nu am nimic mai scump pe lume decît timpul. Dacă simt că îmi este irosit – fie de o persoană, fie de o activitate – renunț fără nici un fel de regret. Așa că... cine e dispus să investească timp în mine nu va avea nevoie de nici o lămurire, pentru că mă arăt cu totul. Sînt oameni cărora le-am încredințat cele mai ascunse temeri ale mele după numai o jumătate de oră. Sinceritatea e un abandon în sufletul celui alt. Iar asta te obligă, te forțează să întorci încrederea, chiar dîncolo de hotărîrile tale raționale de dinainte...

Iar cine nu mă cunoaște... e simplu – să fie ca o axiomă în ce mă privește: sînt călugăr și poet, la fel de înverșunat în amîndouă. Iar *fețele* astea două nu se exclud în nici un fel, pentru că și Biserica, și poezia se ocupă cu viața, cu sufletul. Iar pe mine poezia m-a adus, m-a ținut și m-a legat definitiv de Biserica, așa că n-am nici un gînd împotriva literaturii – nu poezia dăunează, ci mediul în care ea este scrisă.

Care crezi că sînt cele mai mari curiozități, legate de tine și de viața ta, ale celor care te cunosc? Ce le spui lor?

Habar n-am, nu știu și nici n-o să-mi bat capul cu asta. Cine mă cunoaște, mă poate întreba direct. Sînt două variante: fie răspund, fie zic pas. Oricum, dacă întrebarea a ajuns să fie rostită, va primi și răspunsul la un moment dat, dar poate nu chiar pe loc... Sînt lucruri, în fiecare dintre noi, pe care nu sîntem niciodată pregătiți să le aruncăm în fața celorlalți. În ce mă privește... sînt extrem de puține lucruri pe care să le ascund de cei care-mi sînt cu adevărat aproape.

Iar cei care nu-mi sînt... cred că nu-i interesează nimic. Serios! Ce, n-au altceva de făcut cu timpul

Literatura este: a) un supermarket; b) un raft de bibliotecă sau o bibliotecă; c) talent & inspirație & muncă & stuff

a) și, ca să se justifice prezența mea acolo, trebuie neapărat și c).

O carte este: a) mai multe texte + două coperti + un autor + un preț?; b) un proiect; c) un produs.

Măi Elena, dar se vede că n-ai terminat ASE-ul ca mine! Un produs este finalitatea materială a unui proiect. Sigur că merg pe c), pentru că o carte nu începe cu prima pagină și nici nu se termină cu ultima. O carte bună, vreau să zic, una din acele *utilitare*, cum le zic eu, care încep să aibă sens abia după

ce sînt citite, în felul în care îl influențează pe cititor. Astea-s cărțile riscante, cu bătaie lungă, mai lungă decît viața asta, aici. Restul cărților se încadrează toate la a).

Lansarea viitoarei tale cărți ți-ai face-o, dacă situația ar fi alta: a) într-un acvariu, tu și invitații îmbrăcați în scafandri, printre pești și alge; b) într-o fabrică dezafectată; c) într-un loc de joacă pentru copii.

În Anglia, la cursul de *poetry*, am avut de prezentat un proiect de *public poetry*. Am vrut atunci să umplu un sac de plastic cu apă, să-l agăț de ramura unui copac în centrul campusului, să mă bag în el cu un tub de aer și să citesc poezie. Nu știu de ce, nu mi-au aprobat proiectul...

lor decât să-l piardă meditănd la Urmanov? Să fim serioși...

Cum s-a schimbat viața ta în 2004, când ai venit la Rîșca? Ți se întâmplă să regreti ceva? Ce?

Interior, lucrurile nu s-au schimbat prea mult și nici abrupt, pentru că plecarea mea la mănăstire era luată în calcul din 2000 și deja hotărâtă în 2003, așa că am avut timp să mă *formez* pentru viața de aici. Eu am tot mers vara la Putna, stăteam câteva zile, apoi mă întorceam în București, iar la Putna, iar în București... Sigur, astea nu le-am spus atunci exact pentru că exista prejudecata asta, că un om al Bisericii nu poate fi un intelectual sau, măcar, nu unul *actual*. Știi cum e? Un călugăr poate, la extrem, să scrie poezie à la Eminescu, dar nu are în nici un caz dreptul să fie vîrf de lance în literatura de ultimă oră.

Ba, uite că are dreptul și chiar o face, spre exasperarea multora.

Iar de regretat... ferească Domnul! E greu... supergreu uneori. Tot așa, interior, e ca și cum ți-ai atîrna inima de tavan ca un sac de box și tot timpul se găsește cineva să vină să ți-o bușească. Dar, oricît de greu ar fi, mă uit în urmă și mereu simt același lucru: nimic, dar absolut nimic nu are sens pe lumea asta. Iar eu nu pot trăi fără sens. Dacă nu mă recupera Dumnezeu, mă sinucidam cu siguranță. Am nevoie de un scop care să dea sens vieții mele. Așa... ce făceam? Mergeam la serviciu să fac bani, ca să mă-nînc și să mă-mbrac, ca să pot merge la serviciu să fac bani... și iar, și iar... E o treabă obsesia asta cu timpul – un mare dar de la Domnul. Am simțit că-l irosesc, că intru într-un vîrtej în care pierd timpul – timpul cel mare, ăla care face viața mea – și că mă amăgesc permanent cu chestii copilărești, de circ: azi la teatru, mâine la film, mai bea o bere, mai merg la munte... Astea le făceam, dar le simțeam tot mai acut ca un spectacol la care mă uitam intenționat ca să nu mă gîndesc, ca să-mi spăl creierul, ca să nu-mi pocească mîntea pentru lipsa cruntă, cruntă de sens în care-mi iroseam viața.

Cît de mult te interesează chestiunile de politică existente în Biserica Ortodoxă Română? Ești la curent cu ce se întâmplă? Sau crezi că e mai sănătos să te ții departe de ele?

Mă interesează într-un grad destul de limitat. Trebuie să știu ce se întâmplă, e nefiresc și nesănătos să faci parte dintr-o instituție și să nu știi ce se întâmplă în ea. Iar Biserica nu e nici nefirească, nici nesănătoasă...

Dar nici nu mă omor cu ele. Nu-i treaba mea, Elena. Sînt alții în cadrul Bisericii care se ocupă cu asta. Eu mă ocup de călugăria mea și de oamenii pe care îi rînduiește Domnul în jurul meu. Rareori mă implic ceva mai mult cînd sînt de rînd la predică și chiar atunci se întâmplă ceva în genul ăsta. Atunci vreau să înțeleg, ca să pot să explic și oamenilor ce se întâmplă.

Știi că eu am lucrat și în presă o vreme și mi-a fost suficient ca să mă scribesc pe viață. Totul se negociază, totul se reduce la a da bani sau a nu da bani... Iar bătăliile astea sfîrșesc afectînd o instituție care are ca menire mîntuirea sufletelor... Presa e superficială, nu-și dă nici seama, nici interesul să aprofundeze lucrurile. Li se pare că, în felul ăsta, controlează lucrurile, dar sfîrșesc fiind controlați ei înșiși. Și mai grav e că de pe urma superficialității presei se ajunge la un control din afară al românilor... dar, din nou, asta nu-i treaba mea.

La sfîrșitul lui august, IPS Pimen l-a numit pe Gigi Becali „omul providențial”. E suficient să ai bani pentru a construi biserici și pentru a cîștiga simpatia preoților și a enoriașilor?

E o întrebare răutăcioasă, Elena. Norocul tău că eu fac diferențele astea: călugăr/ poet, ziarist/ scriitoare etc... Dacă IPS Pimen așa a zis, așa e fără discuție. Și de ce nu?

„Nu dau doi bani pe imagini frumoase”

Pînă unde poate merge literatura?

Pînă la sufletul omului. Mai departe de atît nici n-ai unde. Poezia în sine e vax. Nul complet sau, cum zice părintele Noica, merge cu noi la cimitir. Dar poezia ca sentiment transmis celuilalt sau creat exclusiv în el, asta înseamnă enorm și merge dincolo de cimitir, pentru că-și lasă urmele în sufletul lui. Sufletul nostru are și el o evoluție, așa cum are o bilă de biliard – poezia potrivită, citită de omul potrivit, la timpul potrivit, poate direcționa bila asta exact în brațele Domnului. Poate, te asigur. O știu din proprie experiență.

De asta nu dau eu doi bani pe imagini frumoase, imagini tari, imagini șocante etc. Am zis și o să zic mereu: poezia nu e textul scris, poezia e efectul pe care textul scris îl are asupra omului.

De unde obsesia ta consumistă referitor la actul artistic?

Păi, tocmai de-aici. Octavian Soviany e un critic foarte bun, atît de bun că uneori e enervant. Atît de limpede a citit evoluția cărților mele și rațiunile din spatele schimbărilor pe care le-am făcut – mai ales asta mă enerva – încît, de multe ori, mi se părea că *mă dă de gol*. Știi, cu gîndurile mele bine ascunse de călugărie...

Revin la ce ziceam: dacă nu văd un sens, nu pot face un lucru. Dacă nu dau un sens poeziei mele, nu are sens să scriu. De ce să o fac? Nu-i nimic mai frumos, mai puternic, mai intens ca Dumnezeu. Aș putea foarte bine să mă rezum la relația mea cu Domnul și să mă concentrez pe rugăciune.

Dar, dacă poezia este arma mea, felul meu prin care încerc să schimb un om – inclusiv pe mine însumi –, totul capătă sens. Iar poezia devine pumnul ăla de talanți pe care i-am primit și pentru care voi da socoteală. Ce-o să răspund? Că am făcut cuvinte frumoase sau imagini care au speriat lumea?

Prefer să spun că am întors un suflet, că i-am ținut de singurătate sau de cald sau de orice altceva. Trăim într-un deșert de singurătate și asta ne înrăiește unii împotriva altora, Elena. Sîntem ca niște ciini turbuți – avem nevoie de afecțiune și, pentru că nimeni nu ne-o dă, începem să ne mușcăm unii pe alții. Eu cred că poezia ne poate îmblînzii, ne poate îmbuna. Uneori cu bi-nișorul, pe nesimțite, alteori cu biciul. Afița tot.

Care este ultima carte citită/ cumpărată?

Jean-Claude Larchet, *Terapeutică bolilor spirituale*, în tandem cu Kazuo Ishiguro, *Să nu mă părăsești*. Ambele superbe. Absolut superbe.

Una dintre sinagogile iudeilor era construită de un păgîn – vezi în Scriptură –, iar cînd i s-a spus asta Mîntuitorului, n-a avut nici o reacție împotriva.

Revin la ce spuneam înainte. Becali are bani și n-are cultură, asta zici, nu?... Uită-te la toată tagma scriitorilor și vezi cultură cit cuprinde... Ți se pare că-s mai potriviți pentru a construi biserici? Fii serioasă, Elena, bisericile sînt locașuri ale lui Dumnezeu și, ca urmare, El Însuși hotărăște cine I le ridică. Dacă acum Dumnezeu a hotărît să le construiască Becali, poate că e o palmă dată românilor pentru halul în care singuri ne-am adus astăzi ca națiune.

Crezi că informațiile privind legăturile dintre actualii capi ai BOR și fosta Securitate vor duce la discreditarea BOR?

Posibil. Într-un fel sau altul, Biserica va trebui să fie discreditată, pentru că este cea mai incomodă instituție. Uită-te cîte show-uri sînt scoase în public de la o vreme. Dacă nu va funcționa nici povestea cu dosarele, va fi inventată o alta, cu siguranță.

Repet, Elena, Biserica e în război, asta va fi tot mai vizibil, iar cei care vor să o discrediteze vor încerca să rupă legătura dintre cler și credincioși. Dar oamenii Bisericii știu un lucru, că Mîntuitorul a poruncit să ne iertăm unii pe alții. Asta nu-i valabil doar *one way*, dinspre preoți către credincioși, ci și viceversa. Dacă preotul acela te-a dezlegat de un milion de păcate și neputințe, înseamnă că nu ești om dacă tu nu-i poți ierta, la rîndul tău.

Tu știi ce soartă a avut Biserica Rusă pentru că nu a avut prevederea de a fi *înțeleaptă ca șerpii, dar curată ca porumbeii*? Știi cîte milioane de oameni au fost uciși pe motive religioase, cîte mănăstiri și biserici dărîmate sau transformate în baruri, depozite sau crematorii? Și, mai rău, știi cîte sute de milioane de spălați pe creier, atei pînă în măduva oaselor, s-au format pentru că Biserica lor nu a avut smerenia de a coexista alături de regimul comunist?

Slavă Domnului că la noi lucrurile au stat altfel! Dar e în firea lucrurilor să fii răsplătit cu rău pentru faptele bune – nu miră pe nimeni. Mai ales în România...

Ai publicat anul trecut o antologie cu textele tale. Nu ai simțit nici o clipă că te grăbești? De ce ai ales să publici o antologie de autor chiar în acel moment?

Nu m-am grăbit. Era exact momentul ideal. Cu ea am vrut să trag o linie între urmanov 1 și urmanov 2, între ce a fost și ce este acum. Era firesc să urmeze altceva, pentru că viața mea e cu totul alta. Nu mai am ace-

leași preocupări, nu mai am același cerc de cunoscuți și, mai ales, centrul vieții mele s-a schimbat: de acum nu mai este eu, ci tînde tot mai mult să devină Mîntuitorul.

Partea surprinzătoare – chiar și pentru mine – este că abia acum, în volumul la care lucrez, apar primele mele texte fără un conținut religios. Dar, dacă mă gîndesc... e normal. Abia acum, la adăpostul Domnului, încep să mă văd pe mine însumi, să mă conturez cît de cît. Pînă acum, am alergat ca un nebun într-o lume făcută ca să alergi ca nebunul. Știi care-i singurul lucru pe care nu ai voie să-l faci în lume? Să te oprești locului și să taci. Așa, brusc, în mijlocul zilei, în mijlocul străzii. Să stai, să taci și să închizi ochii – eu făceam asta frecvent, e incredibil ce nebun și fără rost îți apare, treptat, freamătul ăla din jur, forfota aia fără rost...

În plus, *literatura de consum* e o carte superbă, publicată la Editura Vinea în niște condiții grafice cum nici nu visam. Are toate cele trei volume publicate, plus încă două inedite, *de sertar*: *Up* e volumul scris între *cărțile canonice* și *poeme utilitare*, iar *hey, mr. dj!* e scris între *poeme utilitare* și *schelet*.

Recunosc, cînd am hotărît să o public, știam ce-o să-mi ridic în cap, așa că m-am bucurat în secret cînd a apărut și antologia lui Marius, *dansează ianuș*. Măcar nu sînt singurul...

Acum cîțiva ani erai pe punctul de a publica un roman. Ce s-a întîmplat cu textul acela? O să publici un roman sau disprețuiești proza? Detaliază.

Prima întrebare e ca să mă nervezi, iar cea de-a doua pentru că mă cunoști. După *cărțile canonice* am trecut printr-un blocaj groaznic, în care nu puteam scrie un vers, deși simțeam că *e vremea*. Știi cum e. Simți că e ceva acolo, înlăuntru, care vrea să fie scris.

Ei, și atunci am scris un roman. Atunci, toată lumea a fost entuziasmată, eu – firește – mai mult decît toți, dar între timp mi-a mai venit mîntea la cap, m-am făcut om serios și am decis că vremea lui a trecut. Sînt cărți care au sens doar dacă apar într-un anumit moment în viața unui scriitor. Romanul ăsta era fratele în proză al volumului *cărțile canonice*. Or, ca să-l public acum, după *poeme utilitare* și *schelet*, după antologia *literatura de consum* și – mai ales – după volumul la care lucrez, *sushi*... ar pica rău de tot, ca nuca-n perete.

Așa că nu l-am mai publicat și nici n-o să-l public. Mă tot amenință ba unul, ba altul că o să-l publice. N-au decît: eu nu acord dreptul nimănui, iar cine o face... tribunal e și la București, și la Suceava. Plus că ar fi un gest care i-ar descalifica definitiv ca editori.

Proza o admir sincer. Și trag cu ochiul la ea cu un soi de invidie pentru vizibilitate și pentru cîte se pot face și acolo. Știu o tonă de tehnică – am vrut, n-am vrut, a trebuit să trec examenele la masterul ăla de *creative writing* din Anglia –, dar de scris... Admir proza, prozatorii îmi par niște supraoameni, dar am un dispreț total pentru procesul de scriere a prozei. Odată ce te-ai format ca poet, odată ce ai ajuns să numeri literele dintr-un vers ca să vezi ce mai poți scoate, să m-apuc să scriu dialoguri, descrieri, să inventez scene ca să spun ce pot spune într-un vers de patru cuvinte... Nici gînd! Nici să vreau și n-aș fi capabil!

Pe lîngă cele patru volume – *cărțile canonice*, *poeme utilitare*, *schelet* și *antologia din 2005*, *literatura de consum* – te-ai ocupat și de altele, aflate în vecinătatea literaturii: ai lipit *poemul inimii* pe zidurile din București, ai făcut *performance-uri* într-un club sordid din Capitală, un amestec de *poetry* și *dans*, dacă nu mă înșel ai fost și la *atelier de dans contemporan*. Cînd crezi că *românii vor fi pregătiți să înțeleagă și altceva prin literatură* – mă refer nu numai la consumatori, ci și la „producători”?

Foarte curînd. Tinerii care ies din Rîșca ies gata pregătiți pentru așa ceva. La anul, voi avea un curs special pe așa ceva – nu-ți spun încă mai multe, că la noi se practică la greu furtul. Uite, că mă-ntrebaai dacă e ceva ce n-am făcut cu poezia mea: am o tonă de idei rămase nepuse în practică, dar am și o tonă de tineri care-mi scriu, nu numai cei care intră în program, dar și din afara programului. Tot ce mi-a rămas le distribuie lor, în funcție de poezia fiecăruia.

Am mare încredere, foarte mare încredere în poezia celor care trec prin cursul de tehnici de compunere poetică, dar și în ei, ca oameni. E imposibil ca acest contact al lor cu mănăstirea să nu-i modifice interior. Asta e o altă șansă care li se oferă și pe care și eu mi-aș fi dorit-o. Poate chiar mai mult decît cea legată de literatură.

Ce n-ai făcut cu textele/ pentru textele tale și acum nu mai poți face?

Ei, acum vrei exemple concrete! Ți le spun ție, dar nu tuturor. Tu n-ai văzut cît se fură azi? Scrii un ciclu de poeme, îl postezi online și mîine apar zece la xerox.

În mare, sînt convins că trebuie popularizat conceptul de *public poetry*. Mă amuzam acum vreo lună cît de încîntat era Ioan Es. Pop după ce descoperise ce înseamnă la Festivalul de la Rotterdam.

REPERE:

- Adrian Urmanov (pseudonimul lui Leonard-Daniel Aldea)
- Născut la Ploiești pe 2 octombrie 1979
- În prezent este student în anul al III-lea la Facultatea de Teologie Pastorală, Universitatea din Pitești
- 2004: Master în Creative Writing, English and Comparative Literary Studies, Warwick University, Warwick, Marea Britanie
- 2002: Absolvent al Facultății de Relații Economice Internaționale, Academia de Studii Economice București
- 2001 / 2000 / 1999: absolvent al Institutului de Limbă și Civilizație Rusă „A.S. Pușkin”, Moscova, Federația Rusă
- Din 2004, călugăr la Mănăstirea Rîșca (Suceava)

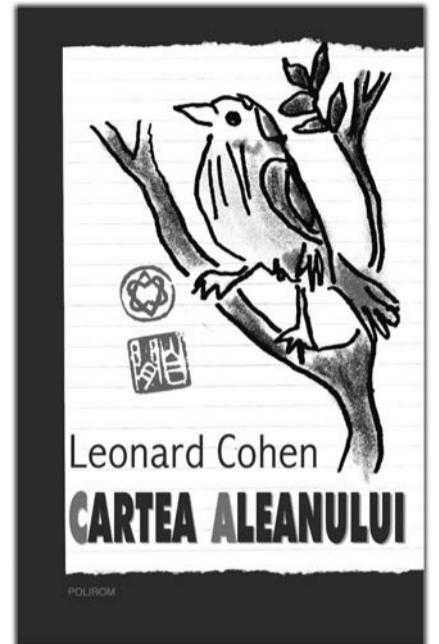
Volume:

- 2001: *cărțile canonice*, Ed. Pontica – premiul Asociației Scriitorilor București pentru debut
- 2003: *poeme utilitare*, Ed. Pontica
- 2004: *I Have Crossed an Ocean*, Heaventree Press, Coventry, Marea Britanie (antologie)
- 2004: *You Too Can Have This Beautiful Life*, White Trash Intellectuals Press, Stoughton, SUA (antologie)
- 2005: *schelet*, Ed. Pontica
- 2005: *literatura de consum*, Ed. Vinea
- 2005: *Generația 2000*, Ed. Pontica (antologie)
- 2005: *no longer poetry: new romanian poetry* (editor, alături de David Morley), ediție bilingvă; se află în programul de editare al Heaventree Press pentru anul 2005

LEONARD COHEN

Dionysos la bătrânețe

„Suplimentul de cultură“ publică, în premieră, câteva dintre poemele cuprinse în cel mai recent volum al lui Leonard Cohen, *Cartea aleanului*, în traducerea lui Șerban Foartă și a Cristinei Chevereșan. Cartea este în curs de apariție la Editura Polirom. Postfața este semnată de Mircea Mihăieș, autorul eseului *Viața, patimile și cîntecele lui Leonard Cohen*, editat tot de Polirom în 2005. „În urmă cu zece sau douăzeci de ani, e sigur că Leonard Cohen n-ar fi publicat o astfel de carte, în al cărui străveziu schelet persistă ceva din energia debordantă a tinereții nefericite, dar și consistența plină de șiretenie a maturității fascinate de controlul dobîndit asupra lumii. Barierele comunicării s-au prăbușit nu pentru că îndemînarea poetică s-ar fi împuținat. Pur și simplu, nu mai era nevoie de ea. La ora în care tînjirea a luat locul faptei și reflecția a înlocuit trăirea, aproape că n-ar mai fi nimic de spus. Și totuși, într-una din confesiunile suscitade de propria sa creație recentă, Leonard Cohen a găsit singurele cuvinte care ar fi trebuit rostite: «Dacă avem noroc, îmbătrînim»“, scrie Mircea Mihăieș despre *Cartea aleanului*.

Intrînd într-o perioadă

Intrăm într-o epocă de tulburare, un moment straniu-n care oamenii găsesc lumina în miezul disperării și vertijul la capătul propriilor lor speranțe. Momentul e și unul religios, într-asta constînd primejdia. Oamenii dori-vor să asculte vocea Autorității și multe idei bizare despre ce-ar fi această Autoritate se vor naște-n fiecare minte. Familia se va arăta din nou drept Temelia cea mai onorată și lăudabilă a societății, numai că aceia dintre noi ce vor fi întrevăzut și alte posibilități parcurge-vor numai mișcărilor, fie ele și mișcările dragostei. Publicul, avid de Ordine, va invita mulți indivizi îndărătnici și străini de compromisuri s-o impună. Tristețea grădini-lor zoologice se va așterne peste societate.

Tu și cu mine, ce tînjim de dorul unei apropieri neprihănite, vom refuza să pronunțăm pînă și cuvintele dintii ale desfătării scrutătoare de teama unor represalii. Toată disperarea va trăi în spatele unei minciuni. Jur însă că mă voi afla în raza de acțiune a propriului tău parfum.

Cît de gravă pare luna astă seară, ca obrazul unei Fecioare de Oțel în locul vechiului idiot confuz.

Dacă ești de părere că Freud este, acum, dezonorat, alături de Einstein și de Hemingway, așteaptă să vezi ce au să facă cei ce-mi urmează cu tot părul ăsta alb.

Va exista însă o Cruce, un semn, pe care unii au să-l înțeleagă ; o întrevedere-n secret, o prevenire, un Ierusalim ascuns întru Ierusalim. Purta-voi, ca totdeauna, straie albe și am să intru-n Locul cel mai Tainic, cum, generație după generație, vom fi făcut de cînd ne știm, ca să implor, să cer și să justific. Intra-voi în odaia Miresei și a Mirelui, atunci, și nimeni nu mă va urma.

N-aibi grijă,-n viitorul proximo vedea-vom și vom auzi mult mai multe lucruri de-acest fel venind din partea unor inși ca mine.

Ai cînta și tu

Ai cînta și tu
de te-ai afla
într-un asemenea loc – nu
te-ar mai preocupa deloc
dac-ai fi-n stare să-i lași paf
pe toți
ca un Ray Charles sau o Edith Piaf
Ai cînta
ai tot cînta
nu pentru tine
ci pentru-a făuri un sine
din învechita hrană
ce putrezește-n măruntaiele astrale
și-n răbufnirea fără dragoste
a răsufării gurii tale
te-ai face cîntăreț
mai repede decît îți ia
să urăști farmecul unui rival
și dragul meu
luat de val
ai tot cînta
ai tot cînta
și tu

Traducere de
**Șerban Foartă și
Cristina Chevereșan**

© foto: David Boswell

Cînd beau

Cînd îmi beau scotch-ul de 300 \$
în compania lui Roshî
mi-astîmpăr orice sete – și
un song pe buze-mi vine
se-ntinde o femeie lîngă mine – și
orice dorință mă îmbie
să mă ghemuiesc în pielea goală
între salivindele ei fâlci

Ajunge, strig, ajunge
Roshî îmi umple însă iar paharul
și mă chinuie noi patimi
pofte noi
De pildă cad
într-o tulipă
(căreia nu-i mai dau de fund)
sau mă cufund prăvalnic și nocturn
într-o împerechere sexuală nădușită
cu cineva aproape de două ori mai mare
decît
pe boltă
Urșa Mare

Cînd mîncîc carne cu Roshî
patrupedele
nu mai dau țipăt și
bipedele
nu-ncearcă să mai zboare
iar somonul roz și
stors de vlagă
se întoarce, -n mîna mea, acasă
în timp ce lupul lui Roshî
mușcîndu-și lanțul rupt
face senzație
în chilie
împrietinîndu-se cu toată lumea

Cînd mă ghiftui cu Roshî –
și Ballantine-ul curge
mi se strecoară pînii-n sîn
iar marii și plictisitorii
bolovani suri
ai lui Mt. Baldy
mi se tîrîsc în inimă – și
se înfruptă toți și toate cu
grăsimia delicioasă și
cu popcornul cu brînză, alb,
sau cu tot ce-și vor mai fi
dorit
în acești ani din urmă

Prăbușirea lui Zen

Cînd pot să-mi înghesui fața-n acel loc
luptîndu-mă cu respirația
pe cînd ea-și coboară degetele impaciente
pentru-a se despărți
pe sine-n două
să pot să-mi folosesc întreaga gură împotriva
propriului ei nesaț,
cea mai intimă înfometare-a ei –
de ce mi-aș mai dori iluminarea?
Să-mi fi scăpat, oare, ceva?
Să fi uitat țînțarul de ieri seară
sau flămîndul spectru al următoarei zile?

Cînd pot să rătăcesc pe acest deal
cu un cuțit în spate
din pricină că am băut prea mult Chîteau Latour
deșertîndu-mi inima în valea
luminilor din Caguas
și să îngheț de spaimă cînd ciinele de pază
iese din hățîșuri salivînd
și refuză să mă recunoască
și iată-ne, da, nedumeriți pe amîndoi
cu privire la cine-ar trebui

Mircea Mihăieș: „Cartea aleanului“ are aerul marțial al finalului de carieră

Cartea aleanului are tonul, anvergura și aerul marțial al finalului de carieră. Cartea e, în egală măsură, recapitulativă și prospectivă, dînd impresia că închide și deschide, prin cele peste o sută șazeci de poeme și patruzeci și trei de desene (cele mai multe auto-portrete), o etapă în creația poetului. Alternanța de versuri și imagini, *pictopoemele* ce acoperă o bună parte a volumului arată direcția în care s-ar putea dezvolta scrisul viitor al lui Leonard Cohen. Succesul cîntărețului a aruncat în planul al doilea o parte consistentă a creației sale. Nici premiile, nici receptarea critică, nici chiar dependența pe care a creat-o în rîndul cititorilor rafinați n-au reușit să-i confere o identitate culturală pe măsura adevăratelor sale merite. Temele poetice aveau să fie stabilite, așa cum spuneam, încă de la debut: tristețea cauzată de-o iubire pierdută sau contrarietate, melancolia stîrnită de nefericirea înrădăcinată în metafizic, dorința năvalnică, paradoxurile credinței, moartea, spaima, frica, eșecul.

Treptat, acestor teme „tari“ aveau să li se alăture viziunile secundare: o forță irepresibilă de a literariza realul (sub influența durabilă a lui García Lorca), tratarea religiosului în termenii urgenței imediate, strategia transpunerii în formă poetică a trăirilor proprii, rescrierea în cheie prozaică a miturilor. Această din urmă preocupare se deschide în evantai, pentru că ea-l obseda pe Cohen încă de la mijlocul anilor '50: „Vreau să continui să experimentez aplicarea mitului la viața contemporană, să-l identific în experiența imediată, creînd în felul acesta mituri noi și modificîndu-le pe cele vechi. Vreau să așez în poemele mele timpul mitic, în așa fel încît să poată fi identificate cu fiecare parabolă adevărată cîntată cîndva și în același timp să fie dedicate timpului nostru, iar poemul să atîrne sus, în cerurile noastre“.

Metafora poemului ca parte a lumii metafizice își face loc, în cartea de față, încă de la primele rînduri. Poemul titular funcționează pe post de artă poetică, de uvertură la un discurs

să-lucidă cel dintîi pe celălalt –
iar eu mă mișc și el se mișcă,
se mișcă și mă mișc,
de ce mi-aș mai dori iluminarea?
Să-mi fi scăpat ceva?
Există oare lume
să n-o fi strîns în brațe?
Există os pe care să nu-l fi șterpelit?

Cînd lui Iisus îi sînt atît de drag încît
sîngele din inimă-i irumpe
iar eu urc o scară de metal
înspre gaura din pieptul său, făcută
de-o amărăciune mai mare decît China
și pătrund în cea mai lăuntrică-ncăpere
învîntat în straie albe
ca să implor și să mă rog:
„Nu pe acesta, Domnule. Nu pe acela,
Domnule. Vă implor, Domnule“
și cînd privesc prin ochii Lui
cum neajutorății-s batjocoriți din nou
iar sfîrcul tandru-mbobocit al omenirii
e prins în cleștele puterii,
al mușchilor și-al banilor murdari –
de ce mi-aș mai căuta iluminarea?
Să nu fi recunoscut oare vreo libarcă?
Vreun vierme-n glodul maiestății mele?

just to
have been
one of them

even
on the
lowest
rung

לא אל ברוך נשימות יתנו

despre nevrozele și exaltările spiritului însetat de certitudine: „Mi-a fost coala mai pală/ Decît giulgiu-n sicriu/ Ziua albă-mi tot spală/ Ce nopțile scriu// Fiera mea urlă/ Îngeru-n hău/ Nu-mi cîntă din surlă/ Dar nu-mi pare rău// Căci azi de nefolos/ Întreg sufletul meu/ Îi va fi de folos/ Ca un eu fără eu// Cui pe-aleea în rouă/ A mea va vedea/ Dorința-mi în două/ Despicată și-n ea// Libertatea ca miez/ Și-atunci viețile noastre/ Contopite-ntr-un diez/ Năzui-vor spre astre/.../ Nu-i știu luna niçi anul/ Dar știu că-s de partea-mi/ Așa-mi e-aleanul/ Asta e cartea-mi“ (*Cartea aleanului*).

Situat în punctul de observație al suferințelor mîntuit, poetul își permite luxul de a cocheta, detașat, cu vechile suferințe. Voit devalizată, poe-

zia anilor din urmă ascunde, de fapt, suspinul de ușurare al individului ce-iese întărit din confruntările cu existența. Devorîndu-și nevrozele, ultimul Cohen coboară asupra realității perdelele translucide ale înțelepciunii înmuiate în licoarea dulce-amăruie a semnării.

Cartea aleanului adună și părți importante ale versurilor ce însoțesc cîntecul discurilor recente (*Ten New Songs*, din 2001, și *Dear Heather*, 2004). Strategia e cît se poate de limpede: alături de desene, adică de imagine, e convocat și sunetul, pentru a obține harta în relief a unui suflet niciodată tîmăduit.

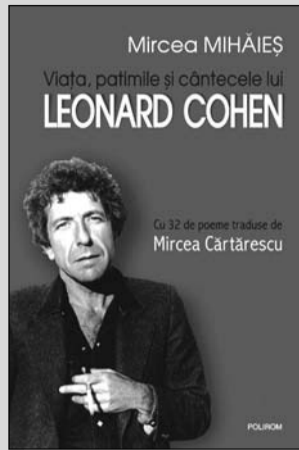
Fragment din postfața la volumul
Cartea aleanului

Cînd „bărbații-s proști iar femeile sînt nebune“
cînd toată lumea doarme-n San Juan și Caguas
cînd toată lumea, în afara mea, iubește
și au cu toții o religie și-un iubit
ca și un mare geniu al
singurătății –

Cînd pot să mă piș pe toate
universurile, după cum pot despuia femeia
fără ca, baremi, s-o ating
iar urina mă trimite după treburi
și-mi pot oferi uriașii umeri de argint
lunii cît o gămălie de chibrit –
Cînd ca de-obicei mi-e inima ucisă
de evanescența splendoare a cuiva
și plan după plan
se sting asemenea regatelor analfabete
și, uite, gîfii pe drum
în sus spre gara
incomparabile izolări
a Saharei
și bat aerul în spuma unui cocon întunecat
al uitării fără de eforturi –
oare de ce-aș mai tremura pe-altarul
iluminării?
și la ce bun mi-aș mai dori un zîmbet
înfinit?

Amalgam de impresii, senzații, amintiri, reflecții și proiecții oniric-materiale, Cartea aleanului refuză în mod deliberat ideea de construcție. Textele nu sînt aranjate nici tematic, nici cronologic. Ele refac drumul sinuos, ilogic, paradoxal, al unei minți dominate, în egală măsură, de memorie și întîmplare. E singura influență lesne detectabilă a modernismului căruia i se revendică magistrii și bună parte din generația lui poetică. Caracterul de carte de amintiri, de album ilustrat, de *aide-mémoire* găsit la o răspintie a existenței e întărit de fiecare text. Verigi multicolore dintr-un lanț ce plutește parcă indiferent într-un spațiu ermetic, poeziile au arborescența blîndă a gîndului perfect placat pe o realitate pe care n-o pot controla. – Mircea Mihăieș

Începînd cu *Let Us Compare Mythologies* și sfîrșind cu volumul din 2006, *The Book of Longing (Cartea aleanului)*, n-a existat vers al lui Cohen în care să nu se simtă boarea acestor două forțe: profetismul ebraic și energetismul sexual. Volumele lui de implicare politică – *Flowers for Hitler* (1964) și *Parasites of Heaven* (1966) – sînt scrise, și ele, sub influența „militantismului” social (și socialist) al cărui campion plin de feroare s-a dovedit, decenii în șir, Irving Layton. Combinația de dionisiac și civism, de celebrare a plăcerii de-a trăi și a responsabilității etice provenea, desigur, din filonul profetismului ebraic. Dar felul dezinhbat în care Layton combina dogmele religioase cu libertatea practicilor sexuale nu putea să nu seducă un poet care era fascinat, instinctiv, de puterea dragostei și a morții. Sultanatul sexual și despotismul poetic în care trăia Layton își aveau în Cohen cel mai fidel dintre discipoli. – Mircea Mihăieș

Ceața pornografiei

cînd te-ai ridicat din negura
pornografiei
cu vorbăria-ți despre căsnicie
și orgii
eram abia un băiețel
de cincizeci și șapte de ani
încercînd să fac bani rapid
pe banda-ntîi

era cu un deceniu prea tîrziu
în cele din urmă însă am făcut-o
pe cea mai frumoasă fată
a stîngii religioase să ajungă
cu buzele
în locul fără soare

arta cîntecului
îmi era în oase
cafeaua-și dădea duhul pentru
mine

nu răspundeam nicicînd
la telefon
și spuneam cite-o rugăciune
pentru oricine apela
fără să lase vreun mesaj

asta era viața mea-n
Los Angeles
cînd tu ți-ai scos încetîșor
jerseul galben
iar eu am salivat asupra
coapselor tale băiețești
încercînd să-ți fiu soț
intențiilor
întunecate și materne
îți mulțumesc
pentru cîntecele greoaie
pe care le-am dus la bun sfîrșit
în loc să te...
mai des
și pentru orele pe care mi le-ai permis
pe o rogojină neagră de

meditație
complotînd cu eșuatu-mi
pedigree

aristocratic
darea jos din scaun a trivialității
și îndreptarea Americii
cu sîrma ghimpată
și metronomul
rimei

iar acum că nu mai sîntem
am o mie de ani
să-ți spun cum mă ridic
pe tot ce se ridică
cum am devenit acel amant
pe care ți-l doreai
care nu are altă viață
în afara frumuseții tale
nude și încovoiate

sub dividendele dorinței tale
o mie de ani am
să-ți fiu geamăn
reflecția iubitoare
care s-a născut cu tine-odată

iată-mă liber în sfîrșit
să-ți joc o festă să pozezi
pentru Polaroidul meu
în timp ce pui pe jar
aparaturile mele
cu viguroasele-ți obscenități

panica ta nu poate
să mă grăbească
iar a mea
și umerii mei
căzuți
nerușinatele
vieți ale noastre
sînt grînele-mprăștiate a ofrandă
față cu înălțimile vertiginoase ale
dragostei noastre
iar cealaltă parte
a propriei tale-angoase
e un hamac de nădușeală
și de geamăt
generații după generații
de fluturi se împerechează
și cad
în vreme ce noi ne tot desfacem
neînțelegerile
iar timpul coboară
precum cel mai mic animal de companie al
lui D-zeu
ca să ne lingă degetele
pe cînd noi dormim
în încîlceala de curele și brățări
și, o, dulceața nopților dintîi
și-a celei de a douăzeci și treia
și nopțile de
după moarte și amărăciune
dulceața dimineții acesteia
ea însăși
albinele lovindu-se în zbor
de lujerii de nalbă frînți
și ordinea fără cusur
a lucrurilor de pe masă
imponderabila irelevantă
a tuturor fostelor noastre intenții
în timp ce desfacem
și desfacem
orice neînțelegere

În miezul iubirii noastre

Aș vrea acum aș vrea atunci
Iubirea-mi să ți-o dau
Să te iubesc nicicînd și-apoi
De la-nceput s-o iau

Toți franjuriile centurii mele

Plecarea Alexandrei

(după *Zeul îl abandonează pe Antoniu*, de C. Kavafis)

Noaptea se făcu subit mai rece.
Micu-i zeu se pregătea să plece
cu, pe umăr, printre guarzii tandrei
tale inimi, păru,-n vînt, al Alexandrei.

Ei ating lumina, radiind
dincolo de gama-ți cea mai largă;
cad, apoi, încolăcindu-se de jînd,
pe cînd vinul curs îi face leoarcă.

Toate simțurile te-au trădat: coșmarul
piere-n zorii zilei copilandre.
Zi-i adio,-n gînd, cu tot amarul,
preapierdutei tale Alexandrei.

Chiar dacă ea-ți doarme pe mătăsuri
și, din somn, te scoală c-un sărut,
n? spune că doar ți s-a părut,
ci, lucid, dezastrul să ți-l măsoare.

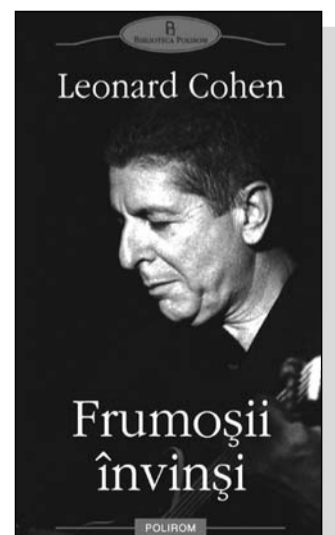
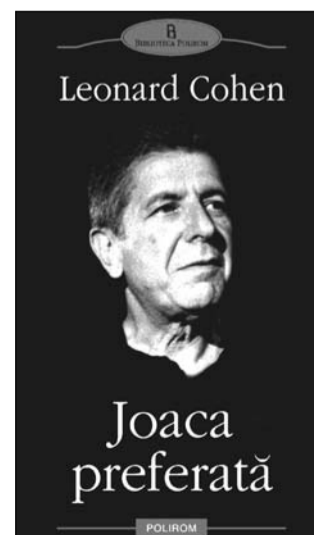
Și, ca unul care știe că fiasta
e, dintru-nceput, pe ducă, du-te
la fereastră. – Bea paharu-acesta
plin de risul celei, azi, pierdute.

Tu, care-ai avut onoarea unei
nopti prelungi, cu ea, de-amor insomn,
zi-i adio celei care,-n clarul luni,
pleacă după-aceia ce-i e domn.

Pentru că o presimțea de mult,
fii adeptul limpezimilor perfecte,
nu fi laș, nu-ți fă obiect de cult
dintr-un joc de c?uze și efecte.

Tu, cel tulburat de-un tîlc al cărui
cod s-a spart și-al crucii fără Christ,
un adio,-atît mai poți să-i dăruie
cele dispărute-atît de trist.

Hydra, Grecia – septembrie 1999

Mihaela MICHAÏLOV

TEATRU LA ROTISOR

Porțelan incasabil

Sînteți în fața unei vitrine. Și, dintr-odată, figurinele de porțelan se mișcă. Încep să vorbească. Se ating, se privesc, citesc și comentează presa, vorbesc despre ce au mâncat, despre cartofi și supă cu slănină, se enervează, se ascultă, rîd în hohote, fac scenarii. Și, la un moment dat, pomenesc de o doamnă. O cîntăreață. Cine a tuns-o la zero?

În *Cîntăreața cheală*, spectacol jucat pe 25, 26 și 27 septembrie la Teatrul Odeon, cu ocazia celui de-al XI-lea Sommet de la Francophonie, și adus la București cu sprijinul Radio France Internationale, absurdul vine din perfecta lipire pe solul bătătorit al seriosului, care ajunge să fie comic tocmai prin asumarea lui într-un contrapunct de atitudine. Seriosul e atît de bine modelat și corporalizat încît lasă să se instaleze subtil consternarea. Nimic din comical conjunctural nu e jucat ca atare. Burlescul are în spate un mall cu produse serioase. În dialogul cu Claude Bonnefoy, *Între viață și vis* (Humanitas, București, 1999), Eugène Ionesco își definește în felul următor *dramateca*: „Scriu teatru pentru a exprima sentimentul de mirare, de stupefacție. Cum se face că ne înțelegem între noi? Faptul că ne înțelegem, asta nu mai înțeleg eu. Personajele din *Cîntăreața cheală* vorbeau, spuneau lucruri banale. Dar nu ca să critic banalitatea am scris această piesă. Ceea ce spuneau ele mi se părea uimitor și extraordinar în cel mai înalt grad”. Această senzație de stupefacție continuă este accentuată în montarea franceză. Domnul și doamna Martin descoperă că trăiesc de o viață în același apartament cu o inocență consternantă. Ca și cum doi copii găsesc cînd scormonesc în pămînt o cutie cu monede vechi. Totul se bazează pe efectul de suspans și pe revelarea unui adevăr care pare perfect cunoscut, dar care, în context, induce maxima uimire.

Absurdul devine o structură de surpriză și de surprindere. Nici o secundă actorii nu joacă un absurd de suprafață. Descind în miezul situațiilor și se agață de coloana vertebrală a unei normalități care, încet, încet, își pierde osatura. Important în montarea franceză este felul în care se etajează absurdul. Felul în care sînt interceptați senzorii lui care iradiază din interiorul celor mai aparent nesemnificative conversații. Și, de fapt, aici e și toată inteligența jocului. Jocul înțeles ca strategie a montării – regia aproape inexistentă a lui Nicolas Bataille este impecabilă – și jocul parcelat pe *pielea* fiecărui actor în parte. Mimica actorilor, figura împietrită sau grimasele sînt semne care convertesc fiecare expresie facială în topică de filtrare a clișeeilor absurde. Se ajunge la absurdramă prin crăparea treptată a pojghiței altercațiilor firești într-un cuplu, prin recoltarea unei interpretări cît mai pe bune. Nu se pornește din convenția dată de *absurd-ramă*. Actorii nu supra-licitează și nu dau niciodată senzația că ceea ce joacă este dinainte absurd. Își pliază atît de bine reacțiile pe specificul deconcertant al situației date încît nimic nu pare anormal.

Efectul absurdului este uluitor pentru că vine dintr-o acumulare de detalii perfect motivate într-un cuplu ajuns la o anumită vîrstă. Ești plictitis, ești furios, dar și extrem de afectuos.

Cîntăreața cheală, în regia lui Nicolas Bataille, se joacă de 50 de ani. Și, credeți-mă pe cuvînt, e un spectacol bibelou, neprăfuit, interpretat cu eleganță și stil. Meritul acestui regizor ține de două calități indispensabile în teatru: intuiție și valoare. Cînd nimeni nu-l monta pe Ionesco, regizorul francez a făcut pariul cu simburile inovației textuale. Ce spune Bataille despre teatrul lui Ionesco poate fi transferat spectacolului său: „Ionesco a aruncat o petardă în teatrul anilor '50. A trecut o jumătate de secol și opera lui rămîne la fel de obraznică, de modernă, de proaspătă ca la primele reprezentații”.

SCRISOARE PENTRU MELOMANI

Victor ESKENASY, Radio Europa Liberă, Praga
„Muzica nu trebuie înțeleasă, ea trebuie ascultată” (Hermann Scherchen)

Hermann Scherchen, un elogiu lui Bach

În moștenirea pe care a lăsat-o lumii muzicale Hermann Scherchen, unul dintre marii dirijori ai secolului XX, și care va dăinui peste timpuri, se află o orchestrație proprie a *Artei fugii* de Johann Sebastian Bach; o versiune „reordonată și reinstrumentalizată”. Scherchen a lucrat la ea ani de zile, după ce studiasse manuscrisul lui Bach întreaga viață și dirijase de nenumărate ori cele două versiuni orchestrale preexistente. Despre *Arta fugii* s-a exprimat în scris, în mai multe rînduri. Textele au fost reunite anul trecut în numărul 18/19 al revistei pariziene „Musique” – număr tematic, consacrat „fenomenologiilor, ontologiilor, interpretărilor”. Un text fundamental în care dirijorul vorbește despre „idealul meu: să comunic ascultătorului, într-o manieră directă, mesajul cel mai savant și cel mai dificil cu putință, astfel ca ascultînd opera să nu mai trebuiască să caute ceea ce ea vrea să-i comunice, fiindcă tot ceea ce îi este transmis este identificabil imediat în instantaneul unei conștientizări”.

Scherchen și-a dirijat versiunea sa în premieră la Lugano, la pupitrul Orchestrei Radioteleviziunii Elvețiene Italiene, la 14 mai 1965, cu un an înaintea morții, și avea să o mai interpreteze de două ori, la Toronto și apoi la Paris. O istorie a pasiunii sale pentru capodopera lui Bach figurează în notele lui René Trémine, ce însoțesc discul compact al companiei Tahra (TAH 108-109), mărturie a concertului și a repetiției ce l-a precedat, cu Orchestra de cameră CBC din Toronto, în decembrie 1965. Tot acolo apar, în traducerea fiicei dirijorului, Myriam Scherchen, și cîteva note de concert puse pe hîrtie în ajunul unei interpretări a *Artei fugii* la Zürich, în martie 1935; o *capatio benevolentiae* puțin cunoscută, din care vă redau cîteva extrase.

„Confruntat cu executarea *Artei fugii*, trebuie, în primul rînd, să-ți pui întrebarea următoare: ce importanță capătă pentru ascultătorul unui concert o operă considerată de cunoscători o culme a muzicii și a pedagogiei compoziției? În fapt, ascultătorul este obișnuit să ia ca scară de valori emoțiile suscităte în el de o operă, plăcerea este-

Imagine din programul concertului de la Toronto

tică procurată de un concert. Și are dreptate, dat fiind că reacțiile lui personale arată efectele operei. Dacă rămîne atașat unei stări pure de excitație sau dacă la plăcerea ascultării operei vine să se adauge percepția frumuseții formei ei, îmbogățită de plăcerea pe care o procură cunoașterea legilor compoziției și a elementelor care sînt la originea ei, depinde de gradul de cultură al ascultătorului.

O muzică lipsită de forță emotivă, care nu procură nici plăcere estetică, nici clarificare spirituală, poate, desigur, să intereseze omul de meserie, dar pentru ascultătorul obișnuit nu are sens. [...] Să ascultăm cum Bach face să se nască în a sa *Artă a fugii* toate formele posibile, pornind de la un singur nucleu original, dîndu-le o viață nouă din ce în ce mai complexă, făcîndu-le să se dezvolte separat, să contrasteze una în raport cu alta, pentru a le uni în cele din urmă într-un ansamblu de cea mai mare frumusețe. În acest stadiu, cheștiunea justificării interpretării acestei opere își pierde rațiunea și ascultătorul este sub influența emoțiilor cum nu a mai fost vreodată, a unei plăceri estetice necunoscute, a unei liniști interioare intelectuale neabătute.

Cu cît acțiunea unei opere de artă este mai pură și mai puternică, cu atît mai mult ea este bazată pe legi esențiale și genera-

le. [...] Forma fugii este și ea una dintre creațiile esențiale ale spiritului uman care opune tema și contrapunctul, legea generală și individul unic. Și la fel ca și legea ce se ridică deasupra individului care i se opune, i se supune, o acceptă și o simte acționînd asupra lui, contrapunctele se opun fundamental temei, i se adaptează, o urmează cu entuziasm și încearcă să-i capteze forța pozitivă.

Problema omului european, care se străduie să concilieze și să armonizeze legea generală ce leagă indivizii și năzuințele lor personale, dorința lor de a modela formele și aspirația lor la suferință și fericire, se reflectă în structura fugii și își găsește transcripția spirituală ideală în *Arta fugii* a lui Bach.

În același fel în care această lege este capabilă să acționeze în modurile cele mai diverse, chiar dacă e întotdeauna recunoscutibilă în forma sa de bază determinantă, tot așa tema fugilor se modifică în aparițiile ei, în forța ei expresivă și maniera de a acționa. Și chiar atunci cînd aceste modificări ale temei se manifestă ca variațiuni ale tempoului, valori ritmice noi, transpuneri melodice sau combinații armonice diferite, nucleul tematic rămîne neschimbat și își menține, în calitatea sa de lege, puterea de semnificație. La această temă se opun contrapunctele, vocile opuse temei, ca și cum ar

fi vorba de sentimente personale, egocentrice, care merg de la rugăciune la obstinație, de la afirmație la negație. Și chiar dacă adesea avem impresia că una dintre aceste voci opuse reușește să dea un sens nou temei și să adapteze Legea la fantezia ei proprie, la capătul fiecărei fugi tema este totuși aceea care sfîrșește prin a se impune în modul cel mai puternic și grandios, ridicînd din nou Legea deasupra scurtei prezențe terestre a individului, făcută din fericire și suferință. [...]

Această armonie între o existență supraindividuală și existența particulară, între Lege și personalitate, se găsește la fundația întregii *Arte a fugii* de Bach. Această armonie este, de asemenea, factorul determinant care, prin vehemența sa, bulversează inima, delectează sufletul și stimulează spiritul pentru acțiunea generațiilor viitoare. [...]

Fiecare poate și ar trebui să asculte *Arta fugii* pur și simplu pentru a-și face o idee despre forțele care pot să se exprime în ea – caracterul, viața noastră spirituală, forța noastră intelectuală –, ce dormitează încă în imaginea enigmatică a unei muzici ne-executate, dar trăind de acum în noi ca o realitate sonoră care ne transformă inima, sufletul și spiritul.”

Să vă mai invit să reascultați *Arta fugii*? ...

Răzvan ȚUPA

MUZICĂ PE LITERE

Metric: muzicile underground iau comercialul în brațe pentru că pot

Metric este descrisă drept o trupă care face drumuri dus-întors între pop și artă. Spun Metric și îmi vin în minte tonurile neașteptate pe care le găsești în vocea solistei Emily Haines. Bun, spun Emily Haines, ai putea să îmi răspunzi cu Broken Social Scene. Stop.

Emily Haines este solista trupei canadiene Metric. Până acum doi ani a apărut din când în când în aceeași ipostază și în cadrul proiectului Broken Social Scene (dar despre asta altă dată). Îmi este cam peste mână să povestesc pe unde s-ar plasa muzica semnată Metric, la fel cum nu prea mă împac cu termenul *kinetic pop-punk*, pe care unele cronici l-au lipit pe albume... Mă rog, putem începe de la Green-Day și pop-punk... dar de ce?

Pe albumul cu care au debutat în 2003, *Old World Underground Where Are You Now?*, cei de la Metric au avut o piesă care spune mai mult decât orice prezentare: „Cerem prea mult probabil/ Pentru că nu găsim decât/ Disco mort/ Funk mort/ Rock and roll mort// Refacem!”.

Emily este fiica unui poet canadian, Paul Haines. Născută la New Delhi, în India, se spune că Emily a fost mereu însoțită de muzici alese de tatăl său. Acesta obișnuia să înregistreze pentru ea casete cu piese din genuri cât se poate de diverse. În adolescență, Emily i-a întâlnit pe Amy Milan și Kevin Drew, alături de care a luat parte mai târziu la înființarea trupei Broken Social Scene. Dar cei trei și-au început aventura muzicală încă din liceu, înregistrând primele piese pe la începutul anilor '90. Înainte de înființarea trupei Metric, Haines avea deja două albume solo – *Cut in Half* și *Also Double*. Luna aceasta este așteptat al treilea album al său, *Knives Don't Have Your Back*.

În ultimii doi ani au ajuns peste tot

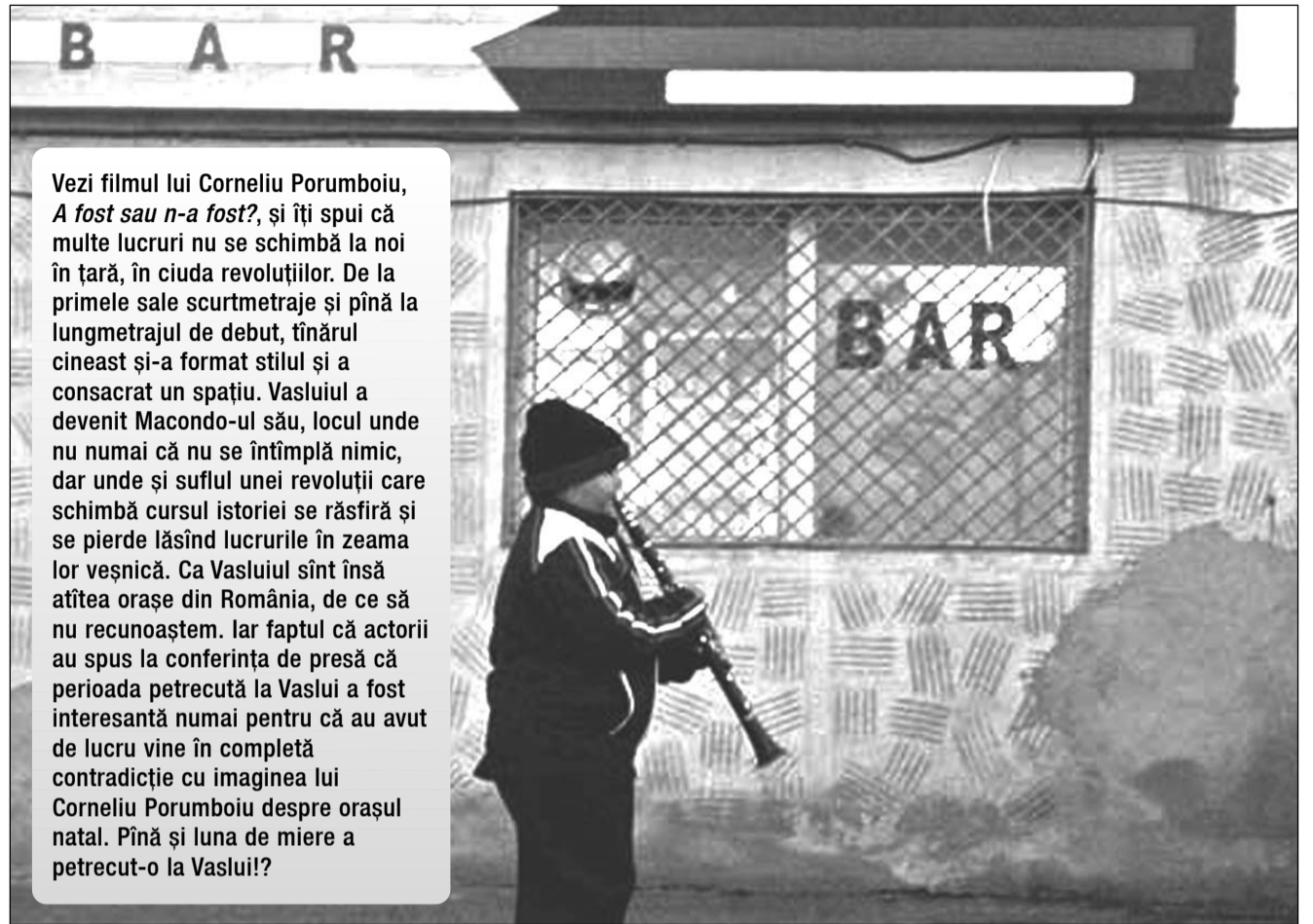
Debutul trupei Metric în 2003 a fost interpretat drept o declarație, o renunțare în fața transformării mișcărilor *underground* din anii '50-'70 – înconjurată de o aură romantică – în produs comercial. „Ia o lopată și creează-ți propriul refugiu subteran”, spunea un comunicat de presă din partea trupei Metric în acele vremuri. Timp de un an au concertat în cluburi obscure, dar, cum spun tot ei, și-au dat seama că este mult mai interesant să iasă spre publicul larg, profitând de faptul că au ajuns destul de cunoscuți ca să cînte atât pentru fanii unei muzici experimentale, cât și pentru nostalgicii mișcării pop.

În ultimii doi ani s-au lădat că au ajuns peste tot: la MTV, la posturile de radio comerciale, dar și în cinematografele de artă din Franța (după ce au apărut în pelicula *Clean* a lui Olivier Assayas).

Anul trecut, Metric lansau al doilea LP, *Live It Out*. Pînă și criticii cei mai acizi au simțit nevoia să recunoască faptul că „Emily Haines poate să facă un cîntec de beție precum *10.000 de sticle pe perete* să sune ca și cum ar ține de sex”. Pe de altă parte, unii comentatori au sesizat provocarea pe care și-o oferă trupa odată cu al doilea album. „Este muzica unei trupei care se străduiește să înțeleagă ceea ce se întîmplă în jurul ei. Și asta cuprinde elemente politice, emoționale și muzicale”, scria Peter Funk pentru „PopMatters”. Cam asta se întîmplă atunci cînd muzicile *underground* iau comercialul în brațe și nu-i mai dau drumul decât de la înălțime.

Veșnicia s-a născut la Vaslui

Vezi filmul lui Corneliu Porumboiu, *A fost sau n-a fost?*, și îți spui că multe lucruri nu se schimbă la noi în țară, în ciuda revoluțiilor. De la primele sale scurtmetraje și pînă la lungmetrajul de debut, tînărul cineast și-a format stilul și a consacrat un spațiu. Vasluiul a devenit Macondo-ul său, locul unde nu numai că nu se întîmplă nimic, dar unde și suflul unei revoluții care schimbă cursul istoriei se răsfiră și se pierde lăsînd lucrurile în zeama lor veșnică. Ca Vasluiul sînt însă ațitea orașe din România, de ce să nu recunoaștem. Iar faptul că actorii au spus la conferința de presă că perioada petrecută la Vaslui a fost interesantă numai pentru că au avut de lucru vine în completă contradicție cu imaginea lui Corneliu Porumboiu despre orașul natal. Pînă și luna de miere a petrecut-o la Vaslui!?

Iulia BLAGA

CRONICĂ DE FILM

Am fost de la prima viziune un fan al filmului pentru că mi s-a părut, în ciuda începutului mai greu și a citorva îngroșări, un film adevărat, ba chiar unul foarte puternic. Am avut impresia că cineastul are un simț cinematografic foarte acut, nu știu dacă mai puternic sau la fel de puternic ca simțul replicii. Prima dovadă din desfășurarea filmului: scurta secvență în care profesorul Mănescu intră în circiuma pe lîngă care trece un buflea cîntînd la un instrument dezacordat. Un apropos la recitalul fanfarei din studio, dar mai ales la simfonia strîmbă din emisiunea despre misterele Revoluției. Dacă teoria spune că toate lucrurile importante iradiază de la centru spre periferie, e la fel de adevărat că periferia tinde tot timpul să copieze centrul. Deci dacă la București, unde e bătaia peștelui, a fost revoluție, de ce n-ar fi fost revoluție și la Vaslui? Ideea e simplă, hilară și genială. E un amănunt cu valoare, care mă face să cred, laolaltă cu încrengătura de glume instant, dar deloc superficiale, că filmul i-ar fi plăcut lui Caragiale.

A fost sau n-a fost? pleacă de la o emisiune TV reală, petrecută acum șase ani chiar la Vaslui, în cadrul căreia moderatoarea și cei doi invitați încercau să decidă o dată pentru totdeauna, cu pixul în mînă, cu calcule pe ceas, dacă a avut sau n-a avut loc o revoluție la Vaslui. Pînă la urmă, totul se reduce la o ches-

tie clară, verificabilă: înainte de 12.08 – revoluție, după 12.08 – ciuciu. Porumboiu face astfel ca din amănunte matematice ridicole și dintr-un umor care apasă pedala pînă la final să iasă de fapt un film trist despre oamenii triști care sîntem, neputincioși în a înțelege ce ni se întîmplă. *A fost sau n-a fost?* poate distra spectatorul care se oprește la primul nivel, dar poate în același timp să-l trimită și mai departe – la o radiografie a României la aproape 17 ani de la revoluție. Una ironică, dar lipsită de răutate. Autorul spune modest că n-a vrut decât să prezinte trei istorii personale, dar eu sînt convins că și-a propus mai mult de-atît.

O generație care poate judeca obiectiv

Poate că sînt planetele în așa fel aliniată ca în acest an trei filme semnate de trei tineri cineasți să trateze momentul decembrie 1989. Firește, nimeni nu-și imaginează că Radu Muntean, Cătălin Mitulescu și Corneliu Porumboiu s-ar fi vorbit, dar probabil că revoluția și-a epuizat timpul necesar digerării nu numai pentru tinerii cineasți, ci și pentru generația întreagă din care fac parte, adică generația care poate judeca obiectiv. N-a trăit revoluția în scutece, are amintirile vii, dar nu era suficient de mare pentru a fi aptă să facă compromisuri.

Felul în care Porumboiu se apropie de această temă a revo-

luției – atît de tocită, plictisitoare aproape, cu atît mai mult cu cît n-a fost clarificată – mi se pare inteligent, subtil și de o tandrețe esențială la care nu m-aș fi așteptat. Mă refer la copertele filmului, mai ales la finalul lui, la cadrele statice cu felinarele care se aprind pe rînd în vecinătatea unor blocuri dezolante. Plus comentariul din *off* al operatorului de televiziune care preia mesajul autorului: „Tot ce-mi amintesc eu de la revoluție este că era liniște și frumos”. Asta ne propune Corneliu Porumboiu, ceea ce înseamnă că ar trebui să uităm, să idealizăm,

să edulcorăm revoluția (tre-cutul). Doar să o punem în ramele corecte. De aceea introducerea telefonului de la femeia al cărei fiu a murit la revoluție – o necesară corectare de direcție. *A fost sau n-a fost?* e un film care te face să rizi și să plîngi în același timp.

A fost sau n-a fost? – 2006, scenariul și regia: Corneliu Porumboiu. Cu: Mircea Andreescu, Ion Sapdaru, Teodor Corban. Imaginea Marius Panduru. Film 100% independent.

Like a Virgin LA 40 DE ANI
muzică și filme

din 16 iunie și în Craiova!

www.24fun.ro

Petrecerea continuă

Mădălina COCEA

LA BLOG

Mesaj într-o sticlă

De la Mădălina mică pentru Mădălina mare: „Atunci când ai să fii mare, te rog frumos să nu rîzi de Mădălina mică. Să știi că mă gîndesc mult înainte de fiecare hotărîre și am foarte multe probleme. De asemenea, te rog să nu zici, cînd ai să fii mare, că înainte nu ai iubit cu adevărat pentru că erai doar un copil, pentru că nu este așa. Află că acum ești îndrăgostită de Adi și suferi foarte mult pentru el și, chiar dacă ai să iubești mai tare pe altcineva, mai tîrziu, te rog să nu îl uiți și să nu spui că nu au fost sentimente reale“.

Acesta este un citat aproximativ din prima pagină a unui caiet-vocabular, scris cu mîna foarte sigură a unei școlărițe de clasa a patra. Era un mesaj de la mine, pentru cea care va fi la un moment dat un om mare și la fel de nerezonabil ca toți adulții pe care îi cunoșteam. Mi-am mai notat acolo, ca să fie toate lucrurile clare, că problemele unui copil sînt la fel de importante ca acelea ale unui om matur și să nu rîd mai tîrziu de ele. Și, din cauză că în perioada respectivă urmăream un serial cu o tipă care și-a pierdut memoria, mi-am notat și ceva date despre cine sînt eu și cum e viața mea, în caz de amnezie.

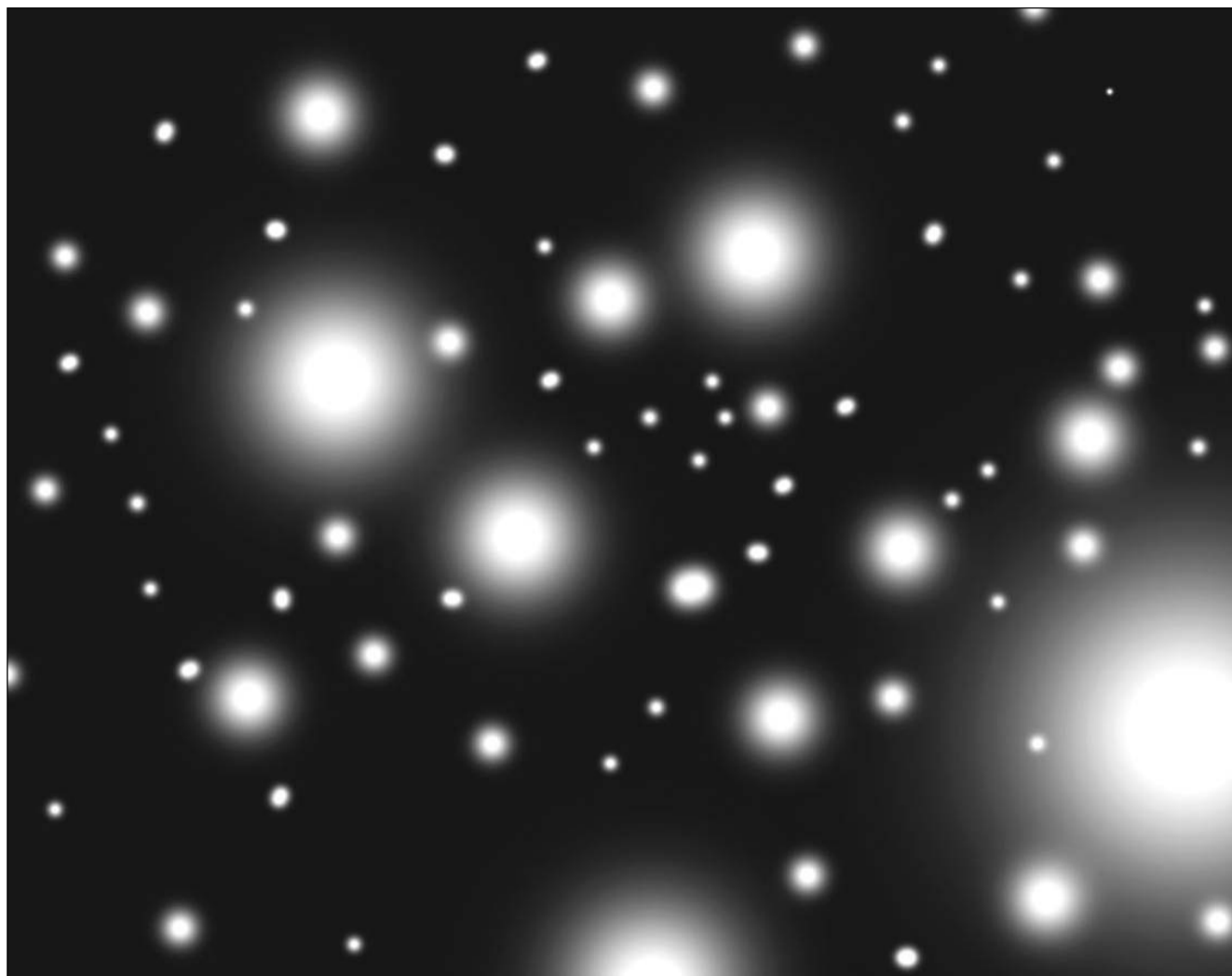
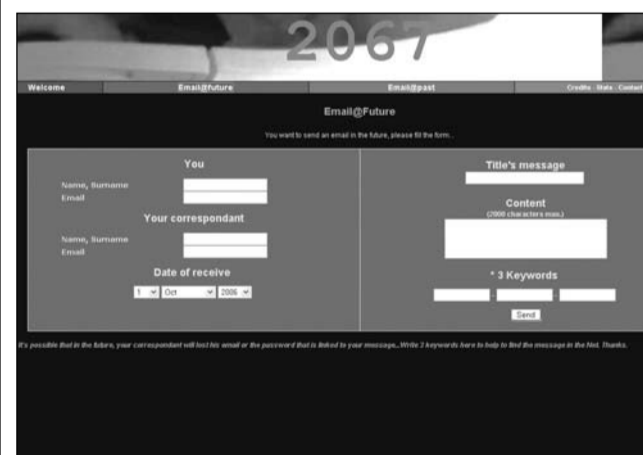
Caietul l-am pierdut, așa cum am rătăcit cam toate oracolele și jurnalele care mă ajutau să plonjez în ființa care am fost altădată.

Și acum, subiectul textului: de pe <http://2067.hypermoi.net> poți trimite un mesaj spre viitor, ție sau altcuiva. Din punct de vedere tehnic, totul este destul de simplu: intri pe site, alegi destinatarul și data exactă la care vrei să fie trimis mesajul, scrii confesiunea/ povestea/ sfaturile de viață pentru copiii tăi/ secretul rețetei de tort cu frișcă a bunicii/ reminderul pentru termenul limită al unui proiect sau orice altceva îți trece prin cap, apeși „send“ și apoi totul este doar o chestiune de timp. Cel care va primi mesajul este înștiințat pe loc că undeva în viitor îl va aștepta un email din anul 2006. Avînd în vedere că limita temporală pentru trimiterea în viitor a unui mesaj este 2067 (moment în care creatorul site-ului va avea 100 de ani), destinatarul va putea accesa mesajul nu doar din adresa de email, ci și de pe site, pe baza unei parole sau a unui șir de întrebări/ răspunsuri.

Dincolo de funcția sa tehnică, site-ul reprezintă un performance-art al francezului David Guez, un artist care folosește Internetul ca mediu de expresie. În concepția sa, Internetul este ca o imensă carte a funcționării noastre actuale și un martor al evoluției noastre sociale. Folosit pentru a gestiona relații între persoane, acesta devine o oglindă analitică a spaimelor, fanteziilor, dorințelor și obiceiurilor noastre, o imagine pe care o vom putea privi, încruntați sau nu, din viitor.

Aproape 2.000 de oameni au decis să transmită un mesaj peste ani: majoritatea au ales anul 2007, poate pentru a verifica funcționalitatea serviciului sau pentru că 2007 sună înfricoșător de depărtat. Mulți alții au ales să treacă un interval de 10 ani între trimiterea și primirea mesajului, iar 37 de oameni și-au ales ca țintă anul 2067.

Cum va arăta lumea atunci și dacă ne vom citi sau nu mesajele direct de pe lentilele de contact, nimeni nu știe. Dar eu am să-mi țin promisiunea să nu rîd niciodată de mine cea mică sau de toate Mădălinele care voi mai fi.

Matei BEJENARU

ARTE VIZUALE

Singurătăți reale și virtuale

„Ciberspațiul este un nou univers, unul paralel, creat și susținut de computerele din lume și din liniile de comunicare. O lume în care traficul global de cunoaștere, secrete, măsurători, indicatori, distracții ia forma unor semne, sunete, prezențe niciodată văzute, toate acestea «înflorind» în vasta noapte electronică. Coridoarele sale se formează oriunde electricitatea este prezentă alături de inteligență. Camerele sale se luminează ori de câte ori în ele informația se adună și se stochează. Profunzimile sale se măresc cu fiecare imagine, cuvînt sau număr, cu fiecare adăugare, cu fiecare contribuție, cu fiecare fapt sau gînd. Orizonturile sale se retrag în toate direcțiile; respiră adînc, devin mai complexe...“ Iată modul în care teoreticianul american Michael Benedikt a definit poetic acest spațiu virtual în care tot mai mulți dintre noi intrăm zilnic prin intermediul computerului personal.

Scriitorul canadian William Gibson a fost primul care a dat un nume acestui nou spațiu, *cyberspace* (ciberspațiu), în romanul său *Neuromancer* (1984). În următoarele două decenii termenul a fost asimilat de toți cei care studiau tehnologia informației ca reprezentînd o nouă etapă la care a ajuns civilizația sub influența tehnologiei. Ciberspațiul nu există în realitate, este un nou univers virtual multidimensional, creat și susținut de computere și liniile de comunicare, modem-uri și noduri de rețea. Informația în format digital care se vehiculează este non-liniară, binomul spațiu-timp cîștigînd noi sensuri și semnificații.

Prin intermediul ciberspațiului, utilizatorii experimentează trăiri multisenzoriale care

le pot reconfigura viața actuală. În Japonia, spre exemplu, unde există o cultură a Internetului foarte dezvoltată, s-au efectuat studii pe tineri adolescenți, care își petreceau tot timpul în propria cameră conectați la Internet prin intermediul computerului. Comunicarea în ciberspațiu cu interlocutori reali sau virtuali, precum și accesul la lumile create în acest spațiu inteligent au avut ca rezultat „decuplarea“ lor de la realitatea fizică. Simulările și reprezentările din ciberspațiu au substituit nevoia lor firească de socializare, realizată acum, aparent mai facil, dar și artificial, prin interacțiunea cu tastatura sau cu *joystick*-ul consolei de jocuri interactive.

Curatoarea japoneză Yuko Hasegava a analizat aceste schimbări la nivelul conști-

inței și al producției artistice în era digitală, cu ocazia expoziției organizate de ea în cadrul Bienalei de la Istanbul din 2001. Prin conceptul de *Egofugal*, ea a încercat să dea o nouă dimensiune individului în raport cu comunitatea, într-o epocă tehnologică dominată de comunicațiile interactive în rețea, ingineria genetică și inteligența artificială. Cuvîntul „*Egofugal*“ este compus din cartezianul *ego* și latinescul *fugal* (evadare) și reprezintă o nouă stare a raportului dintre sine și ceilalți, dintre individual și colectiv.

Menținînd diversitatea indivizilor, egofugalitatea pune în valoare o atitudine de continuă coexistență cu ceilalți în ideea formării unui spațiu metafizic în care conștiința, informația, corporalitatea, inteligența, timpul, viteza și accelerația, spațiul sînt gestionate conform unei noi macro-ordini. Caracterul dual al conștiinței (conștiință personală – conștiință colectivă) presupune definirea acestui nou tip de existență, în care unitatea informațiilor receptate senzorial duce la o trecere către un nou nivel informațional al ambientului inteligent și transparent.

Singurătățile s-au unit astfel digital prin modem-uri și cabluri de rețea în căutarea unei fericiri virtuale comune...

Suplimentul DE CULTURĂ

Marcă înregistrată – Editura Polirom și „Ziarul de Iași“

Proiect realizat de Editura Polirom în colaborare cu „Gazeta de Sud“ și „Ziarul de Iași“.

Suplimentul se distribuie gratuit împreună cu „Gazeta de Sud“.

Colegiul editorial:

Cezar Avramescu, Emilia Chiscop, Florin Lăzărescu, Lucian Dan Teodorovici

Redactor-șef:

George Onofrei

Redactor-șef adjunct:

Anca Baraboi

Secretar general de redacție:

Victor Jalbă

Rubrici permanente: Cezar Avramescu, Adriana Babeți, Marius Babias, Bobi și Bobo (Fără zahăr), Emil Brumar, Mădălina Cocea, Șerban Foarță, Radu Pavel Gheo, Casiana Ioniță, Florin Lăzărescu, Ada Milea, Doris Mironescu, Cristi Neagoe, Ana-Maria Onisei, Lucian Dan Teodorovici, Dumitru Ungureanu, Luiza Vasiliu

Carte: Luminița Marcu, Doris Mironescu, C. Rogozanu, Bogdan-Alexandru Stănescu

Muzică: Victor Eskenasy, Răzvan Țupa

Film: Iulia Blaga

Teatru: Mihaela Michailov

Arte vizuale: Matei Bejenaru

Caricatură: Lucian Amarîi (Jup)

Grafică: Ion Barbu

Adresă: Iași, B-dul Carol I, nr. 4, etaj 3, CP 266, tel. 0232/ 214.100, 0232/ 214111, 0724/ 574355, fax: 0232/ 214111, e-mail: supliment@polirom.ro, <http://www.supliment.polirom.ro>

TV: Alex Savitescu

Publicitate: Florin Antonie, tel. 0251/ 413100

Distribuție: S.C. Media Sud Management S.A. Craiova, tel. 0251/ 412146

Tipar: Tipografia de Sud, Craiova

„Suplimentul de cultură“ este înscris în Catalogul presei interne la poziția 2378.

Pentru abonamente vă puteți adresa oricărei Agenții Rodipet din țară sau oricărui oficiu poștal.

Cititorii din străinătate se pot abona la adresa: export@rodipet.ro.

Tarife de abonament:

- 18 lei (180.000) pentru 3 luni
- 36 lei (360.000) pentru 6 luni
- 69 lei (690.000) pentru 12 luni

• Potrivit articolului 206 CP, responsabilitatea juridică pentru conținutul articolului îi aparține autorului • „Suplimentul de cultură“ utilizează fluxurile de știri MEDIAFAX •

Luiza VASILIU

ENCICLOPEDIA
ENCARTA

Facho (faşó)

Povestea e simplă: Renaud mai scoate niște cîntece (a- ceeași linie melodică, același argou ca de obicei), în care se ia de dreapta și de Sarko și nu se poate abține să nu arunce săgeți înspre susținătorii lui, Johnny și Doc Gynéco – „Mamăăă, ce casting! (se referea la participarea mai sus-numiților la școala de vară a UMP, n.m.). Cu ăștia, Sarko sigur o să-i atragă pe tineri. Johnny e idolul tinerilor, da' mai mult al bătrînilor, și Doc Gynéco, care nu e idolul nimănui – minunat!”. Pare o bandă desenată în serie, din care nu înțelegi nimic dacă nu ești la curent cu toate episoadele. Așadar, un mic *who's who*: Renaud e un tip blond, nerăs, cam vagabond, figura tipică a cîntărețului francez de stînga (aniversarea de 16 ani și-a sărbătorit-o pe baricadele din Cartierul Latin, în mai '68, cînd a și compus prima melodie, *Crève salope*). Fan Mitterrand, Bob Dylan, Bruce Springsteen. Inamic al lui Nicolas Sarkozy, *catindatul* UMP (Uniunea pentru o Mișcare Populară) la alegerile prezidențiale de anul viitor. Johnny Hallyday e eternul penibil al încercărilor rock din muzica franceză, un Gabriel Cotabiță mai plin de sine.

În fine, Doc Gynéco e un rapper care acum vreo cîțiva ani chiar avea succes. A, da: iar melodia lui Renaud care a stîrnit discuția se cheamă *Elle est facho* (*Ea-i fascistă*), e mult mai slabă decît alte cîntece celebre de-ale lui (cum ar fi tandrul *Morgane de toi*), dar are niște versuri de li se face pielea de gîină tuturor simpatizanților Sarko: donșoara despre care e vorba e „Mai degrabă CIA decît KGB./ Și mai Pinochet decît Allende/ Trebuie spus că e proastă ca o vițică/ Ea e fascistă/ (...) Și votează cu Sarko“. Ați înțeles, sper. Problema lui Renaud e că „Sarkozy e un Le Pen mai mic, un republican un pic mai de nădejde, în hainele dreptei clasice“, și că simpatizanții Frontului Național vor vota în al doilea tur chiar cu Sarko, dacă va fi cazul. Sună în continuare a bandă desenată? Se prea poate. Așa e Franța pregătindu-se de alegeri, cu autobiografiile ale principalilor candidați care se vînd în mii de exemplare și cu diverși cîntăreți/ circari/ scriitori care își dau în petec și aruncă aiurea unii în alții cu venin. Dincolo de toate astea, cetățeanul e turmentat. Dar despre asta – în Enciclopedia viitoare.

Minunata lume nouă

Pe Kazuo Ishiguro îl știți, probabil, din *Rămășițele zilei*. Carte învăluită în sensibilitate și delicatețe japoneză, cu drame întortocheate, aceasta a fost transformată într-o peliculă cu aer englezesc, lumini blînde și interioare victoriene, avîndu-i în distribuție pe Anthony Hopkins și Emma Thompson. În 1989, tot *Rămășițele zilei* i-a adus lui Ishiguro un Booker Prize (prezidat de David Lodge); apoi recunoaștere literară și traduceri în vreo 14 limbi. Unul dintre japonezii europenizați (alături de Haruki Murakami), Ishiguro își „recunoaște“ melanjul oriental-occidental nu doar prin scriitură, ci și printr-un element biografic: născut în 1954 la Nagasaki, studiază, trăiește și se stabilește, după 1960, la Londra. Unde devine scriitor internațional.

Ana-Maria Onisei

C lătînd temeinic obsesiile referitoare la cel de-al doilea război mondial (din perspectiva unei japoneze bintuite de coșmaruri în *Amintirea palidă a munților*), la cristalizările sociale de după căderea Cortinei de Fier (în *Nemîngîiații*) și la tristețile și rîgorile impuse de lumea civilizată (în *Rămășițele zilei*), Kazuo Ishiguro ajunge în cele din urmă – tentat de ideea evoluției parțial împărțitelor tehnici de inginerie genetică – să abordeze un subiect „futurist“. Cel mai recent roman al său – apărut în Anglia în 2005 – reușește să entuziasmeze critica și este trecut pe lista celor mai bune cărți ale anului în „The New York Times“ și „Publishers Weekly“. E din nou nominalizat pentru Booker Prize și primește, în plus, o nominalizare și

KAZUO ISHIGURO s-a născut în 1954 la Nagasaki. Își urmează studiile la University of Kent și University of East Anglia. Debutază în 1982 cu romanul *Amintirea palidă a munților*. Între 1986 și 1995 publică volumele *Un artist al lumii trecătoare* (1986), *Rămășițele zilei* (1989) și *Nemîngîiații* (1995). Este deținătorul unui Booker Prize, pentru romanul *Rămășițele zilei*, al distincției de Officer of the British Empire for Services to Literature și al ordinului Chevalier des Arts et des Lettres din partea statului francez.

pentru National Book Critic Circle Award. Să fie doar obișnuință, așteptare cu sufletul la gură (cinci ani de la ultimul roman) sau ne aflăm, realmente, în fața unei cărți „extraordinar de inteligentă“, cum scrie, de exemplu, „The Guardian“?

Tu, eu și o clonă

Cîte puțin din fiecare, așa spune: în comparație cu celelalte romane ale

japonezului, acest ultim *Să nu mă părăsești* (traducere din limba engleză de Vali Florescu, Editura Polirom, 2006) nu răspîndește aceeași vigoare a stilului. Apoi, impactul pe care îl are apariția volumului unui autor deja consacrat riscă să fie direct proporțional cu emoția așteptării mai degrabă decît cu valoarea intrinsecă a acestuia, dacă nu ține chiar de „o modă“. În fine, paradoxal, *lumea SF* pe care o imaginează Ishiguro în romanul său are puterea de a reaminti perspective și condiții triste – în fapt, profund umană –, dar încărcarea epui-zantă a poveștii cu contexte și reveniri prea dese îi retează, pe parcurs, aripile.

Așadar, „minunata lume nouă“ se află, inițial, după porțile de la Hailsham, un loc unde diferiți indivizi clonați sînt educați și menținuți la parametri preciși de sănătate fizică pentru a deveni, ulterior, donatori de organe. Tinerii își locuiesc spațiul fără prea multă conștientizare, urmînd cursul (ne)firesc impus de îngrijitori: lecții de artă, mult sport, mese îmbelșugate, informații servite cu lingurița. Ajunse la adolescență, clonele leagă prietenii, iscă iubiri, scormonesc după elemente ce le-ar putea explica rostul existenței. Triumghiul Kathy-Ruth-Tommy servește povestea,

fiindu-i în același timp latură umană (tinerii se descoperă unii pe alții, își exteriorizează sentimentele, își explică teama sau furia prin lungi discuții nocturne terapeutică) și parte anormală (deși trăiesc firesc „pe dinăuntru“, expuși lumii adevărate se simt extraterestri, nu găsesc resursele pentru a pricepe ce li se întîmplă, vorbesc ori se comportă ca în reclamele sau seriialele văzute la televizor). Ulterior, părăsirea Hailshamului și viața de la „Căsuțe“ – loc intermediar – marchează etapa de maturitate a personajelor, ultimul răgaz cînd sînt întregi unele cu altele înainte de a se pregăti pentru donații.

Cum ai să mori

La „ieșire“, există – ironic – posibilitatea de a deveni îngrijitor, de a-ți ajuta propriii prieteni, dar și de a-i vedea cum mor. Kathy – o astfel de îngrijitoare și personajul povestitor – revine obsesiv, odată ajunsă la maturitate, la Hailsham, spațiu al nostalgiilor, între ale cărui garduri le-a fost dată și apoi interzisă viața. Dar această nostalgie nu se oprește doar la dialoguri și amintiri. Se insinuează în atmosfera generală, sugerînd dezorientarea și tristețea provocate de imaginea interiorizată a unui trai pe care n-ai apucat niciodată să îl construiești.

Etapele de memorare sînt însă uneori exagerat de lungi și de alambicate ca să îți priască (de la un anumit punct devin chiar redundante), făcîndu-te să aștepti exasperat un final pe care, de altfel, îl cam intuiești. Dintre cei trei prieteni, Ruth (fosta iubită a lui Tommy) va muri prima, la a treia donație, iar Tommy (acum iubitul lui Kathy), la a patra, refuzînd ca aceasta să-i mai fie îngrijitoare. Kathy, deducem, va ajunge și ea, în cele din urmă, în postura de donator.

Un subiect cu implicații interesante, dar care nu îți lasă senzația unui gust plin, diluîndu-se în prea multă întîmplare de-a lungul celor trei sute și ceva de pagini. În cele din urmă, cu acest te naști ca să mori și nici măcar n-o să îți se întîmple mare lucru înainte de asta, Kazuo Ishiguro ne transmite să ne resemnăm.

ISSN 1584-8272

